

Izveštaj Misije EU za vladavinu prava o nadgledanju pravosuđa

**Nalazi i preporuke
Septembar 2019. – sredina marta 2020.**

Oktober 2020.god.

Izveštaj Misije EU za vladavinu prava o nadgledanju pravosuđa

**Nalazi i preporuke
Septembar 2019. – sredina marta 2020.**

Oktobar 2020.god.

SADRŽAJ

Predgovor	5
1. Uvod	7
2. Nalazi sistemskog nadgledanja	8
2.1 Nastavljeni trend manjeg broja neproaktivnih pretresa	8
2.2 Određeni napredak u rešavanju predmeta visokog profila	8
2.3 Funkcionisanje Specijalnog odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini i Apelacionom sudu u Prištini	10
2.4 Krivično gonjenje u predmetima terorizma	11
2.5 Princip ponovnih suđenja u pravosudnom sistemu Kosova	12
2.6 Raspodela predmeta u postupcima ponovnog suđenja	13
2.7 Unakrsno ispitivanje	15
2.8 Objava krivičnih presuda u prvom stepenu	17
2.9 Sudski pritvor	17
2.10 Oduzimanje i privremeno oduzimanje imovine	19
3. Nalazi tematskog nadgledanj	21
3.1 Korupcija	21
3.2 Krivična dela po međunarodnom pravu	23
3.3 Privatizacija i likvidacija	25
3.4 Žalbeno veće Kosovske agencije za imovinu / Imovinska prava	26
3.5 Zločini iz mržnje	28
3.6 Rodno zasnovano nasilje	30
Aneks I – Spisak preporuka	33
Aneks II – Spisak nadgledanih i navedenih predmeta	37

PREDGOVOR

Zadovoljstvo mi je da predstavim prvi javnosti dostupan “Sistemski i tematski izveštaj o nadgledanju pravosuđa” koji je pripremila Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu.

Od početka 2019. godine, Misija EU za vladavinu prava izradila je četiri ovakva izveštaja. Prva tri su podeljena samo sa Ministarstvom pravde Kosova, Sudskim savetom Kosova, Tužilaškim savetom Kosova i ostalim kosovskim institucijama i međunarodnim organizacijama.

S obzirom na važnost vladavine prava, posebno u pogledu procesa približavanja Kosova Evropskoj uniji, sad je vreme da se rezultati našeg rada nadgledanja kosovske policije, tužilaštva i sudstva učine dostupnijim kosovskoj javnosti, uključujući organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima vladavine prava i koje su i same angažovane na nadgledanju pravosuđa, advokatima i drugim pravnicima, kao i zainteresovanim građanima.

Nadamo se da će ovaj izveštaj doprineti daljoj raspravi o tome kako poboljšati vladavinu prava na Kosovu i uključuje niz konkretnih preporuka. Svrha objavljivanja je takođe i povećanje transparentnosti o tome šta Misija EU za vladavinu prava radi u ovoj kritičnoj oblasti svog trenutnog mandata kao podrška jačanju lokalnog pravosudnog sistema, kao i kako Misija ocenjuje postignuti napredak i izazove sa kojima se suočavaju naši kosovski partneri u vladavini prava.

Procena se vrši putem “snažnog” nadgledanja odabranih krivičnih i građanskih predmeta, uključujući visokoprofilne predmete i predmete kojima se ranije bavila Misija EU za vladavinu prava do juna 2018. godine, kada su prestale njene izvršne funkcije u pravosuđu.

Nadgledanje pravosuđa obavljeno od strane Misije EU za vladavinu prava zasnovano je na dve jedinstvene karakteristike:

Prvo, Misija ima pun pristup pravosudnim, tužilačkim i policijskim sistemima, koji su odobrile kosovske vlasti u skladu sa revidiranim mandatom Misije odobrenim u junu 2018. godine. To nam omogućava da nadopunimo nadgledanje sudskih pretresa koje se vrši zajedno sa drugim međunarodnim organizacijama i specijalizovanim organizacijama civilnog društva pregledom po principu “iza kulisa” i procenu o tome kako se rešavaju konkretni predmeti pre i posle sudskog pretresa.

Drugo, nadgledanje od strane Misije pokriva čitav lanac sistema krivičnog pravosuđa, kao i aspekte sistema građanskog pravosuđa, oslanjajući se na naše stručnjake iz policije, tužilaštva i pravosuđa iz država članica EU koji blisko sarađuju sa svojim kosovskim kolegama. U slučaju Specijalnog tužilaštva, stručnjaci posmatrači iz EU rade zajedno sa kosovskim kolegama.

Nadam se da će deljenjem ovog izveštaja sa širom javnošću, nalazi i preporuke Misije poboljšati razumevanje onoga što je potrebno da bi se sistem pravosuđa i vladavine prava na Kosovu postepeno učinio odgovornijim, efikasnijim i otpornijim.

Štaviše, veća otvorenost i razumevanje kako funkcionišu osnovne institucije vladavine prava u najboljem su interesu naroda Kosova i pomoći će da se otvori put Kosova ka Evropskoj uniji.

Lars-Gunnar Wigemark

Šef Misije Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu

1. UVOD

Jedinica za nadgledanje predmeta (JNP) Misije EU za vladavinu prava (EULEX) ocenjuje funkcionisanje Kosovske Policije i pravosuđa u pogledu proceduralne, pravne i usklađenosti na polju ljudskih prava. Obuhvata čitav lanac krivičnog pravosuđa (policiju, tužilaštvo i sudove), kao i aspekte sistema građanskog pravosuđa. Ovaj četvrti izveštaj pokriva period od septembra 2019. do izbivanja pandemije koronavirusa sredinom marta 2020.

Ocenjivanje se vrši preko sistemskog i tematskog nadgledanja odabranih krivičnih i građanskih predmeta, uključujući predmete visokog profila i predmete kojima se EULEX bavio do juna 2018. Izveštaj se sastoji iz dva odeljka, sistemskog i tematskog nadgledanja.

Odeljak koji pokriva sistemsko nadgledanje usredsređuje se na pitanja identifikovana nadgledanjem pojedinačnih predmeta koji imaju sistemsku dimenziju, odnosno ukazuju na moguće postojanje problema u širem obimu u celom sistemu. Ovo je postignuto nadgledanjem odnosa produktivnih pretresa, napretka predmeta visokog profila, funkcionisanja specijalizovanih institucija, procesuiranja predmeta terorizma, principa ponovnog suđenja, prakse unakrsnog ispitivanja na suđenjima, objave krivičnih presuda, pritvora i oduzimanja imovine stečene kriminalnom aktivnošću.

Odeljak koji pokriva tematsko nadgledanje identifikuje pitanja zasnovana na nadgledanju određenih vrsta predmeta, kao što su zločini počinjeni iz mržnje ili predrasuda ili rodno zasnovano nasilje. Utvrđene tematska pitanja su: korupcija, zločini iz mržnje, rodno zasnovano nasilje (RZN), krivična dela prema međunarodnom pravu, privatizacija i likvidacija i Žalbeno veće Kosovske agencije za imovinu (KAI) / imovinska prava.

Ove teme su identifikovane jer su važne sa stanovišta ljudskih prava i tranzicione pravde. Na osnovu nalaza, ključne preporuke su date u svakom poglavlju, a spisak svih preporuka je dodatno prikazan u Aneksu I. Pregled predmeta navedenih u ovom izveštaju dat je u Aneksu II.

Ovo je četvrti sistemski i tematski izveštaj koji je pripremio EULEX od početka 2019. godine i prvi koji će biti dostupan javnosti. Svi prethodni izveštaji podeljeni su sa kosovskim Ministarstvom pravde, Sudskim savetom Kosova, Kosovskim tužilačkim savetom i svim ostalim važnim lokalnim institucijama i međunarodnim organizacijama. Oni uključuju nalaze i preporuke za unapređenje sistema vladavine prava kako bi se kosovskim pravosudnim institucijama pomoglo u postizanju bolje usklađenosti sa kosovskim zakonom i standardima ljudskih prava.

EULEX dodatno osmišljava i sprovodi projekte koji pružaju mere obuke i razmenu najbolje prakse lokalnim partnerima kako bi se otklonili utvrđeni nedostaci.

2. NALAZI SISTEMSKOG NADGLEDANJA

2.1 Nastavljeni trend manjeg broja neproaktivnih pretresa

Neproaktivni pretres se definiše kao pretres koji je zakazan, ali je odmah odložen bez ikakvog značajnog napretka. Neproaktivni pretresi su simptomi nedelotvornosti pravosudnog sistema i produžavaju postupak. Predugački postupci mogu da budu izvor nejednakosti, mogu da stvore povoljne uslove za razvoj korupcije i konačno mogu da dovedu do opšteg nepoverenja građana u pravosudni sistem.

Od 287 nadgledanih predmeta u periodu od avgusta 2019. do februara 2020. godine, 67 je bilo neproaktivnih (23%), u poređenju sa 29% u prethodnom periodu izveštavanja.

U decembru 2019. godine, Sudski savet Kosova (SSK), postupajući po nalazima iz prethodnih sistemskih i tematskih izveštaja EULEX-a, naložio je svim sudovima da prate neproaktivne pretrese i utvrde ključne razloge ove pojave s ciljem da se ovo pitanje reši na strukturalni način. Ovo pitanje je još bilo u procesu rešavanja od sredine marta 2020. Glavni razlog zašto su pretresi koje je nadgledao EULEX bili neproaktivni bilo je odsustvo okrivljenog (36%). U nekim predmetima, to se dešavalo zbog loše koordinacije između suda i kazneno-popravne službe. Međutim u ogromnoj većini predmeta, okrivljeni nisu bili u pritvoru, bili su propisno pozvani, ali se uprkos tome nisu pojavili na sudu.

Preporuke:

- Potrebna je veća odgovornost sudske uprave:
 - Sudije bi trebalo redovno da izveštavaju o broju neproaktivnih pretresa i koje su mere preduzete, ako je to primenjivo. Ukoliko mere nisu preduzete dok je to bilo moguće, treba pružiti opravdanje za to;
 - Tužiocima bi trebalo da budu odgovorni ako su oni uzrok neproaktivnog pretresa, na primer ukoliko nisu pripremljeni ili ako se ne pojave na pretresu bez razumnog opravdanja za to;
 - Sudije bi trebalo da primene kaznene i disciplinske mere koje su im raspolaganju po Zakonu o krivičnom postupku.

2.2 Određeni napredak u rešavanju predmeta visokog profila

Nakon dugog perioda tokom kojeg je napredak u visokoprofilnim predmetima, od kojih su mnogi bivši predmeti EULEX-a, bio spor ili potpuno zaustavljen, kod određenog broja je postignut napredak. Na primer, nakon sedam uzastopnih neproaktivnih ročišta u periodu između 16. jula 2018. i 25. juna 2019. godine, predmet Olympus (PKR 610/16), poznat takođe kao predmet Zemljište, postigao je određeni napredak; od septembra 2019. do februara 2020. godine, sud je zakazivao ročišta skoro svake nedelje, a većina njih su bila produktivna.

Nakon što je sud konačno odlučio da podeli postupak, a 3. jula 2019. godine održano je prvo produktivno ročište, i u predmetu Grande (PKR 305/2016) postepeno je došlo do napretka. Takođe u predmetu Bekstva iz bolnice (PKR 685/16), koji je mirovao više od godinu dana otkako je Apelacioni sud potvrdio optužnicu 15. juna 2018. godine, održano je nekoliko ročišta u drugoj polovini 2019. i početkom 2020. godine. Slično tome, u predmetu Gani Rama i Palj Ljekaj (PKR 16/18), osnovni sud održao je nekoliko ročišta u novembru i decembru 2019. godine nakon pokretanja ponovnog suđenja 7. novembra 2019. Još jedan pozitivan primer je predmet Veterana (PKR 230/18) koji je, nakon pauze od skoro osam meseci (preliminarno ročište održano 14. marta 2019. godine), ubrzan sa pet ročišta održanih tokom decembra 2019. i sedam u 2020. godini, sve dok nisu uvedene pandemijske mere u borbi protiv COVIDA-19. Takođe treba napomenuti da su suđenja u nekim predmetima visokog profila završena kao u predmetu Pronto (PKR 90/18) i Oko naroda (PKR 46/2018).

Iako nešto sporijim tempom, predmet 3% (P. 2022/17) zabeležio je neka događanja u svoja prva dva produktivna ročišta održana u avgustu 2019. godine, a nakon toga još jednom u oktobru u očekivanju dolazka 'super veštačenja'.¹ Uz to, u predmetu Olimpija (PKR 236/17) i u predmetu Gradskog kluba (str. 253/16) bilo je više aktivnosti od poslednjeg izveštaja. Međutim, tempo je i dalje prilično spor, sa po jednim ročištem koje se zakazivalo na svakih pet do šest i osam nedelja, što je posebno važno jer je u oba slučaja jedan od okrivljenih u sudskom pritvoru. Predmet Emin Krasnići (PKR 591/2016) posebno je zabrinjavajući s obzirom na to da ročište još nije zakazano još od aprila 2019. godine, kada je sud odredio novo veštačenje, a okrivljeni je u pritvoru već više od osam godina.

Uprkos napretku zabeleženom u gore navedenim predmetima, ostali predmeti visokog profila (uključujući nekadašnje predmete EULEX-a) ostali su neaktivni ili je kod njih iz različitih razloga došlo do neznatnog napretka. Na primer, u predmetu Drenica I (PKR 74/2018), nakon dužeg perioda, ročište zakazano za 26. decembar 2019. godine, odloženo je na zahtev tužioca. U predmetu Naser Keljmendi (PKR 32/19), pretresi su održavani do uvođenja pandemijskih mera, ali s brojnim odgađanjima zbog nedostatka službenog odgovora Kancelarije za međunarodnu pravnu saradnju u vezi s iskazom zaštićenog svedoka, koji se nalazi u zatvoru u Bosni i Hercegovini. Takođe, predmeti Olympus II (PKR 611/16) i Zemljište 4 (PKR 130/2016, oba spojena u Olympus I) nisu doživeli nikakav napredak, isto kao i predmet Tuareg (P 176/15), predmet Transport (PKR 147/2016), predmet Suzavac (PKR 70/18) i povezan sa ovim poslednjim, predmet protiv Palja Ljekaja i ostalih (PKR 108/16) i predmet Medikus (PKR 226/2017). Za ta kašnjenja nisu data posebna opravdanja.

Preporuka:

- Sudovi treba da se pobrinu da se suđenja nepotrebno ne odgađaju.

¹ 'Super veštačenje' se odnosi na Čl. 142 ZKP i primenjuje se ako su nalazi svedoka veštaka međusobno protivrečni u kojem slučaju postoji potreba za drugim veštakom ili 'super veštačenjem'.

2.3 Funkcionisanje Specijalnog odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini i Apelacionom sudu u Prištini

Činjenica da je Specijalno odeljenje počelo sa radom tokom druge polovine 2019. godine imala je pozitivan uticaj na efikasnost pravosudnog sistema. Specijalno odeljenje je specijalizovano odeljenje Osnovnog suda i Apelacionog suda u Prištini, koje se isključivo bavi predmetima Specijalnog tužilaštva Kosova (STRK), koje se bavi najtežim krivičnim predmetima. Postupci se uglavnom vode i zaključuju brže nego kada su se odvijali pred Odeljenjem za teška krivična dela različitih osnovnih sudova, što je bila uobičajena procedura pre nego što je Specijalno odeljenje postalo operativno. Očekuje se da će Specijalno odeljenje doprineti većoj doslednosti sudskih odluka i poboljšanoj efikasnosti i upravljanju predmetima od strane Osnovnog suda.² Još jedan pozitivan faktor je to što je većina sudija koji su dodeljeni Specijalnom odeljenju završili svoje prethodne tekuće predmete, što znači da se sada isključivo mogu posvetiti svojim predmetima u Specijalnom odeljenju. Takođe je važno napomenuti da je Specijalno odeljenje odlučilo, kako je preporučio EULEX u svojim prethodnim tematskim/sistemskim izveštajima, da se sudije ne organizuju u stalnim većima³ od iste tri sudije što pozitivno utiče na poverenje javnosti u nezavisnost i nepristrasnost ovog odeljenja.

Međutim, postoje i neka moguća ograničenja specijalizacije koja treba uzeti u obzir. Na primer, specijalno odeljenje ili sud mogu uticati na izdvajanje sudija od ostatka pravosuđa i izložiti ih pritiscima stranaka ili drugih aktera.⁴

Uočeni su i određeni izazovi u vezi sa ljudskim kapacitetima i logističkim pitanjima Specijalnog odeljenja. Prvo, sudije u Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini rade bez pomoći stručnih saradnika i pravnih službenika, čiji proces zapošljavanja još uvek nije završen i sa nedovoljnom logističkom opremom, poput računara i aparata za kopiranje. Drugo, imajući u vidu količinu tekućih predmeta, čini se da je broj od šest sudija dodeljenih Odeljenju nedovoljan. Isto se može reći i za Specijalno odeljenje pri Apelacionom sudu, sa troje sudija koji su ekskluzivno raspoređeni u Specijalnom odeljenju Apelacionog suda u Prištini i tri sudije u Apelacionom odeljenju u Mitrovici. Treće, sudije u Apelacionom odeljenju u Mitrovici takođe su raspoređene u Odeljenju za teška krivična dela pri Osnovnom sudu u Mitrovici, što predstavlja dodatno opterećenje. Štaviše, oni su takođe raspoređeni u veća u Apelacionom sudu u Prištini, što znači da treba da putuju iz Mitrovice u Prištinu i nazad. Ovo je slučaj kada je sudijama u Prištini zabranjeno učešće u veću Apelacionog suda i stoga ih treba zameniti, što nije neobično s obzirom na mali broj sudija u Apelacionom sudu u Prištini.

Utvrđena je i hitna potreba za uspostavljanjem sistema u Palati pravde koji će omogućiti ispitivanje svedoka pod zaštitnim merama. Budući da je Specijalno odeljenje odgovorno za teška krivična dela iz nadležnosti STRK-a, pribegavanje zaštitnim merama za svedoke postaje sve češće.

2 Videti mišljenje br. 15 (2012) Konsultativnog veća evropskih sudija Saveta Evrope o specijalizaciji sudija: <https://rm.coe.int/16807477d9>.

3 Smatra se da je stalna veća od troje istih sudija lakše kontrolisati od sudskih veća koja nisu stalna. U poslednjem slučaju, nasumično su raspoređene sve sudije, a ne samo predsedavajući sudija sa dva člana stalnog veća.

4 Videti fusnotu 3.

Međutim, kad god postoji potreba za ispitivanjem svedoka, na primer video pozivom, sud mora da prebaci ročište u Peć. To stvara nepotrebna odgađanja i postavlja dodatno opterećenje za stranke koje moraju da se izmeštaju, a može i potencijalno da ugrozi bezbednost svedoka tokom putovanja.

Nadalje, nedostatak prevodilaca za albanski/srpski i dalje je glavni problem u oba Specijalna odeljenja, što ima za posledicu kašnjenje u prevođenju pravosudnih dokumenata, a posebno zabrinjava u pogledu rešenja o sudskom pritvoru.

Preporuke:

- Povećanje broja sudija u Specijalnom odeljenju na prvom stepenu i na apelacionom nivou u skladu sa zakonskim odredbama o etničkoj raznolikosti kako je predviđeno zakonom i Uredbom o organizaciji i funkcionisanju Specijalnog odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini i Apelacionom sudu;
- Zapošljavanje dodatnog pomoćnog osoblja kao što su stručni saradnici i pravni službenici;
- Postavljanje potrebne opreme za ispitivanje svedoka pod zaštitnim merama u Palati pravde u Prištini;
- Povećanje broja prevodilaca za albanski/srpski jezik.

2.4 Krivično gonjenje u predmetima terorizma

Procenjuje se da je ukupno 400 Kosovara učestvovalo u oružanim sukobima u Siriji i Iraku. Na regionalnom nivou, Kosovo se cenilo zbog najnaprednijih napora uložених u povratak svojih državljana iz sukobljenih zona i mera koje su tome sledile, uključujući krivično pravosuđe i reintegraciju.

EULEX je uočio stalne napore kosovskih vlasti da krivično gone građane koji su 19. aprila 2019. godine vraćeni sa ratišta u Siriji, gde su se pridružili terorističkoj organizaciji Islamska država ili Frontu Al-Nusra. Od ukupno 110 povratnika, 32 su žene, 74 dece i 4 muškarca. Od 23. aprila 2019. godine većina žena je smeštena u kućni pritvor od strane Specijalnog odeljenja Osnovnog suda u Prištini, dok se četiri muškarca nalaze u sudskom pritvoru. Započeti su naponi reintegracije 74 dece, koja su krenula u osnovnu školu od 2. septembra 2019.⁵ U vreme ovog izveštaja, STRK je podneo 25 optužnica protiv punoletnih povratnika za krivična dela članstva i organizacije do terorističke grupe (Čl. 143 stav 2 Krivičnog zakona Kosova (KZK)), dok je nekoliko drugih predmeta još uvek u istražnoj fazi.

Nakon brzog sudskog postupka pred sudijama Specijalnog odeljenja, najmanje osam optuženih žena priznalo je krivicu i dobilo uslovnu kaznu zatvora u trajanju od 2 do 2,5 godine. Neke žene ispričale su medijima da su prevarene zbog učešća u sukobu u Siriji i da žale zbog svojih odluka, dok su neke izjavile da su ih primamile plate koje im je isplaćivala Islamska država, a koje su se kretale do 150 evra mesečno. Većina ih je putovala u Siriju porodično, a neka deca su rođena na stranoj teritoriji.

⁵ Nekoliko dece je rođeno u inostranstvu i nikada pre nisu bila na Kosovu, što znači da tehnički ova deca nisu reintegrirana na Kosovu.

Predmeti muških okrivljenika sadržavali su teže optužbe, od kojih su trojica već osuđeni na zatvorske kazne u iznosu od 3,8, 4 i 5,5 godina. Optužene žene dosledno su dobivale uslovne kazne u zamenu za priznanje krivice, uz obavezu pohađanja [neotkrivenih] mera reintegracije. Muški optuženici dobili su minimalne kazne zbog svoje saradnje. Preostaje, međutim, važno pitanje delotvornosti mera rehabilitacije i reintegracije koje preduzimaju vlasti, a koje su javnosti u velikoj meri nepoznate.

Program deradikalizacije za osuđenike sprovodi Islamska zajednica Kosova sa kazneno-popravnim službom Kosova. Takođe, program reintegracije formulisan je uz pomoć IOM-a i drugih međunarodnih partnera i poslat je na odobrenje nacionalnom koordinatorskom centru za borbu protiv terorizma, ali njegov je sadržaj ostao javnosti nepoznat. Sud je obavezao osuđene žene da određeno vreme idu kod psihologa, ne spominjući nikakvu obavezu učestvovanja u daljim merama reintegracije.

Preporuka:

- Uzimajući u obzir brzu dodelu pravde u nadgledanim predmetima terorizma i generalno niske/uslovne kazne, čini se da složeno i teško opterećenje upravljanja budućim potencijalnim rizicima povezanim sa povratnicima pada uglavnom na leđa policije. Ishod ovoga treba da pažljivo prate kosovske institucije vladavine prava.

2.5 Princip ponovnih suđenja u pravosudnom sistemu Kosova

Apelacioni sud je uveo uobičajenu praksu da šalje relativno veliki broj predmeta odgovarajućim osnovnim sudovima na ponovno suđenje, uprkos ideji da bi instrument ponovnog suđenja trebalo retko koristiti i nalagati samo kao izuzetak jer takva praksa svakako utiče na pravo optuženih na pravično suđenje u razumnom roku u skladu s članom 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Odredbe sadašnjeg Zakona o krivičnom postupku Kosova dozvoljavaju Apelacionom sudu proaktivni pristup prilikom odlučivanja o žalbama na presude osnovnih sudova. Konkretno, član 403. pruža veću Apelacionog suda mogućnost održavanja pretresa, izvođenje novih dokaza ili potvrđivanje postojećih dokaza kako bi tačno utvrdile i procenile materijalne činjenice. Međutim, praćenje sudske prakse pokazalo je da se teško može pouzdati u odredbe člana 403. Umesto toga, uobičajena praksa veću Apelacionog suda je poništavanje presuda osnovnih sudova i vraćanje predmeta nadležnim sudovima na ponovno suđenje, čime se stavlja dodatno i često nepotrebno opterećenje na osnovne sudove koji se već suočavaju sa značajnim brojem nerešenih predmeta.⁶

⁶ Čl. 402 (1): Apelacioni sud će rešenjem u određenim slučajevima ukinuti presudu osnovnog suda i vratiti predmet na ponovno suđenje ako:

- 1.1. postoji bitna povreda odredaba krivičnog postupka i Apelacioni sud ne može da postupa shodno članu 403. Zakonika; ili
- 1.2. novi glavni pretres pred osnovnim sudom je neophodan zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđene činjenične situacije i Apelacioni sud ne može da postupa u skladu sa članom 403. ovog zakonika.

Statistički podaci dostavljeni od strane Apelacionih sudova za 2018. i 2019. godinu potvrđuju trend sve većeg broja predmeta vraćenih na ponovno suđenje: 292 predmeta poslana na ponovno suđenje 2018. u odnosu na 462 predmeta poslana na ponovno suđenje 2019. godine. Iako bi povećan broj predmeta koji su vraćeni na ponovno suđenje mogao biti odraz povećanog broja predmeta koje je Apelacioni sud rešavao, ovaj trend je primećen i tokom nadgledanja predmeta od strane EULEX-a što potvrđuje da Apelacioni sud gotovo nikada ne koristi navedeni zakonski mehanizam predviđen članom 403.

EULEX je dodatno primetio da neke presude ponovljenih suđenja donete od strane Osnovnih sudova nisu imale dovoljnog izvođenja dokaza na ponovnim suđenjima jer se često čini da postoji preterano oslanjanje na prvobitnu presudu na ponovnom suđenju; primećena su velika kašnjenja u izradi i uručivanju rešenja Apelacionog suda kojima se nalaže ponovno suđenje, što rezultira nepotrebnim produženjem trajanja sudskog postupka; uputstva sadržana u odlukama Apelacionog suda kojima se nalaže ponovno suđenje ponekad nisu dovoljno precizne i ostavljaju prostor za različita tumačenja; jedan od glavnih razloga na koji se više instance (Apelacioni sud i Vrhovni sud) pozivaju kod vraćanja predmeta na ponovno suđenje je da su dispozitivi u suprotnosti sa obrazloženjem presude. Međutim, Apelacioni sud i Vrhovni sud imaju pravo da preinače presudu i po potrebi isprave dispozitiv umesto što šalju predmete na ponovno suđenje.

Preporuke:

- Apelacioni sud bi trebalo da bolje iskoristi mogućnost predviđenu Zakonom o krivičnom postupku Kosova da održi pretese, izvede nove dokaze ili potvrdi postojeće kako bi pravilno utvrdio i procenio materijalnu činjenicu u cilju izbegavanja nepotrebnih poništavanje presuda i vraćanje predmeta na ponovno suđenje;
- Novi nacrt zakona o krivičnom postupku Kosova definiše postupak ponovnog suđenja kao izuzetak i da se samo koristi u specifičnim slučajevima. Ovo bi trebalo da bude dodatni podsticaj apelacionim sudovima da se uzdrže od nepotrebnog vraćanja predmeta na ponovno suđenje;
- Kvalitet presuda bi trebalo poboljšati i posebno se usredsrediti na potrebu boljeg usklađivanja dispozitiva i obrazloženja presuda.

2.6 Raspodela predmeta u postupcima ponovnog suđenja

Tokom nadgledanja sudskih postupaka, EULEX je uočio praksu osnovnih sudova na Kosovu da dodele predmete koji se vraćaju na ponovno suđenje odlukama višeg suda (obično Apelacionog suda) istom predsedniku sudskog veća ili sudskom veću koje se prvobitno bavilo istim predmetom u osnovnom sudu.

Član 39. Zakona o krivičnom postupku Kosova, koji govori o izuzeću sudija, zabranjuje sudiji da obavlja dužnost predsednika sudskog veća, sudije pojedinca ili člana veća ako je učestvovao u prethodnim postupcima u istom krivičnom predmetu izuzev u slučaju sudije koji je postupao u veću za posebnu dokaznu mogućnost ili vanpretresnom veću. Tumačenje ovih odredbi koje su

kosovski sudovi doslovno razumeli je da predmeti vraćeni na ponovno suđenje predstavljaju novi postupak. Zapravo oni dobijaju i nove registracione brojeve.

Neposredna posledica toga je da se postupci ponovnog suđenja odvijaju znatno brže, jer su i stranke i sud dobro upoznati s predmetom. Tokom dokaznog postupka, sud obično obrađuje samo one dokaze za koje je posebno upućen da izvede ili ponovo izvede. U nekim se predmetima čitav ponovni postupak odvija na jednom ročištu,⁷ posebno ako je obim suđenja samo delimičan. Postupcima nedostaje temeljnost ili celovitost koju ponovno suđenje zahteva, pošto se ne bave potpunim dokazima. Ponekad viši sud naređuje ponavljanje ponovljenih suđenja (kao u predmetu Medikus) što dodatno i znatno odgađa donošenje pravde.

Ono što je još važnije, sudijama u osnovnim sudovima se postavlja etička dilema donošenja presude na temelju istih ili samo neznatno izmenjenih činjeničnih dokaza, jer naposljetku oni moraju da preispitaju sopstvene prethodne odluke što može da pokrene pitanje njihove nepristrasnosti. U nekoliko nagledanih predmeta kada su ponovne postupke vodile iste sudije, atmosfera je bila uzavrela, stranke i članovi sudskog veća su iznosili oštre argumente, zahtevajući izuzeće sudija ili tužioca,⁸ ili su vređali lično jedni druge.⁹ Na ponovnim suđenjima, primećeno je da su stranke čije su žalbe odobrene iskazivale podsmeh, frustraciju i nevericu u pravičnost novog postupka, jer se pristrasnost sudija pretpostavlja uz malo verovatnog očekivanja da će oni doneti suprotan zaključak od onog koji su doneli na prvom suđenju bez gubitka ugleda ili kredibiliteta.

Član 398. (2) Zakona o krivičnom postupku daje Apelacionom sudu ovlašćenje da naloži izmene u sastavu sudskog veća koje vodi ponovno suđenje što znači da ne postoji da se predmeti za ponovno suđenje standardno moraju vratiti istim sudijama ili većima u osnovnom sudu. Iako je trenutna pravosudna praksa vremenski učinkovita, ona dolazi uz veliku cenu frustracije oko nepristrasnosti sudija. Nadalje, time se konsoliduje sistem u kojem su ponovna suđenja sklona da postanu beznačajni i bezazleni postupci, čime se poništava pravo na adekvatnu sudsku reviziju nepristrasnog suda.

Direktne implikacije na standarde i zaštitu ljudskih prava odnose se na član 6. (1) Evropske konvencije o ljudskim pravima, posebno u pogledu prava na pravično suđenje u razumnom roku od strane nezavisnog i nepristrasnog suda utvrđenog zakonom. Evropski sud za ljudska prava prepoznao je usku povezanost pojmova nezavisnosti i objektivne nepristrasnosti, uzimajući zajednički u obzir oba zahteva.¹⁰ Postoje dve moguće situacije u kojima se postavlja pitanje nedostatka pravosudne nepristrasnosti.¹¹ Prva je *funkcionalne* prirode i odnosi se, na primer, na obavljanje različitih funkcija u sudskom postupku od strane istog lica ili na hijerarhijske ili druge veze s drugom osobom uključenom u postupak. Druga je *lične* prirode i proizlazi iz ponašanja sudija u određenom predmetu. Prva kategorija uključuje prethodno izvršavanje

7 Predmet Esata Fejze, P 77/2018, Osnovni sud u Mitrovici, ogranak u Srbici; Predmet Hummer, P 113/2019 Osnovni sud u Mitrovici.

8 Predmet Dvostrukog ubistva u Đakovici, PKR 43/2019 – Osnovni sud u Đakovici.

9 Predmet Hummer, P 113/2019 Osnovni sud u Mitrovici.

10 *Findlay protiv Ujedinjenog kraljevstva*, § 73.

11 *Kyprianou protiv Kipra [GC]*, § 121.

različitih pravosudnih funkcija od strane člana pravosuđa. Na primer, Evropski sud za ljudska prava utvrdio je da kada se postavi pitanje pristrasnosti u vezi sa prethodnim učešćem sudije u postupku, vremenski rok od gotovo dve godine od ranijeg učešća u istom postupku sam po sebi nije dovoljna zaštita protiv pristrasnosti.¹²

Nedostatak pravosudne nepristrasnosti ne dolazi u pitanje kada je sudija već doneo čisto formalne i proceduralne odluke u drugim fazama postupka; međutim, problemi sa nepristrasnošću mogu da se pojave ako je u drugim fazama postupka sudija već izrazio mišljenje o krivici optuženih.¹³

Odbor ministara Saveta Evrope izjavio je da hijerarhijska pravosudna organizacija ne bi trebalo da naruši nezavisnost pojedinca.¹⁴ Raspodela predmeta unutar suda trebalo bi da prati prethodno utvrđene objektivne kriterijume kako bi se zaštitilo pravo na nezavisnog i nepristrasnog sudiju,¹⁵ što se treba poštovati ne samo kada je predmet prvi put dodeljen sudiji ili veću nego i kad se isti vrati na ponovno suđenje od strane višeg suda.

Preporuka:

- Sudski savet Kosova mogao bi proceniti trenutnu sudsku praksu i njene implikacije i, ako smatra potrebnim, odlučiti da donese smernice ili tumačenje ili na drugi način da preduzme neophodne pravne radnje s ciljem pružanja dosledne interpretacije i primene odgovarajućih odredbi, a istovremeno da obezbedi da se nepristrasnost i nezavisnost pravosuđa očuvaju i učvrste.

2.7 Unakrsno ispitivanje

U skladu sa članom 6. (3) Evropske konvencije o ljudskim pravima, svako ko je optužen za krivično delo ima pravo da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju kao minimalno pravo. Tokom nagledanja predmeta od strane EULEX-a, uočeni su sledeći izazovi pravilnog sprovođenja unakrsnog ispitivanja:

- Stepem poštovanja pravila unakrsnog ispitivanja na glavnim pretresima uveliko je zavisio od sastava sudskih veća, posebno od predsednika sudskog veća. Stoga su na celom Kosovu uočene nedoslednosti u sprovođenju načela unakrsnog ispitivanja, što zauzvrat izaziva zabrinutost zbog povezanih pravnih principa kao što je „pravna sigurnost“;
- Na otprilike polovini nadgledanih sudskih ročišta, primećeno je da su većina pitanja koja su postavile stranke bila van okvira unakrsnog ispitivanja. Štaviše, stranke su povremeno bilo zbunjene oko vrste pitanja koja su dozvoljena u direktnom i unakrsnom ispitivanju (na primer, direktna pitanja su dozvoljena u unakrsnom ispitivanju i obrnuto). Dakle, predsednik ili drugi članovi sudskog veća posvetili bi puno vremena tražeći od stranaka da preformulišu svoja pitanja; ovakvi uslovi rezultirali su produženim suđenjima i gubitkom pravca razvoja

12 Dāvidsons i Savins protiv Latvije, § 57.

13 *Gómez de Liaño y Botella protiv Španije*, §§ 67-72.

14 Savet Evrope, Preporuka CM/Rec(2010)12 Odbora ministara državama članicama o sudijama: nezavisnost, efikasnost i odgovornosti; Poglavlje III – unutrašnja nezavisnost, stav 22.

15 Ibid. Stav 24.

na glavnim pretresima. Dakle, to može uticati na efikasnost krivičnog postupka i na razumnu dužinu krivičnog postupka;

- Takođe je često primećeno da su stranke zadužene za unakrsno ispitivanje bile nedovoljno pripremljene. S obzirom da unakrsno ispitivanje predstavlja priliku za protivničku stranu da ospori navodne činjenične događaje i traži materijalnu istinu, nedostatak pripreme smanjuje šanse za zaštitu prava uključenih strana i ometa kvalitet krivičnih suđenja;
- Bilo je takođe slučajeva kada je dopušteno ponovno unakrsno ispitivanje, nakon ponovnog direktnog ispitivanja svedoka ili okrivljenog, pogotovo kada je tužilaštvo unakrsno ispitivalo stranku. Prema relevantnim odredbama Zakona o krivičnom postupku (Čl. 333 et seq.), još jedan krug unakrsnog ispitivanja ne bi trebalo da bude dozvoljen. Slično tome, primećeno je takođe da je povremeno dozvoljeno nekoliko krugova direktnog ili unakrsnog ispitivanja, u suprotnosti sa relevantnim odredbama Zakona o krivičnom postupku. Takve okolnosti mogu da pokrenu pitanja zakonitosti postupka i načela ravnopravnosti¹⁶
- Prigovori koji su protivne strane podnele na pitanja unakrsnog ispitivanja često su bili nejasni i/ili nepotkrepljeni, što je rezultiralo nepotrebnim kašnjenjima u napredovanju suđenja. Nadalje, sudska veća ili predsednici sudskog veća povremeno bi odbacili prigovore stranaka bez dobro obrazloženih odluka, uprkos legitimnosti nekih prigovora tokom unakrsnog ispitivanja. To bi, dakle, moglo da pokrene pitanja proizvoljnosti i nepristrasnosti u krivičnom postupku.

Preporuke:

- Sudije bi trebalo da budu upornije u zaštiti zakonske primene pravila unakrsnog ispitivanja tokom glavnih pretresa, ali mora se naglasiti da i stranke imaju i svoju odgovornost u pravilnom sprovođenju unakrsnog ispitivanja.
- Inicijative za poboljšanje kvaliteta unakrsnog ispitivanja na glavnim pretresima mogle bi da uključe:
 - izradu internet kurseva sa ad-hoc smernicama i praktičnim savetima u vezi sa unakrsnim ispitivanjem namenjenim pravnicima, koje je izradio Tužilački savet Kosova i/ili Advokatska komora Kosova i koji bi besplatno bili dostupni pravnicima;
 - objavljivanje priručnika o unakrsnom ispitivanju za pravnike, koji bi napisao veliki broj pravnih stručnjaka, prvenstveno onih koji su aktivno uključeni u krivična suđenja (npr. sudije, tužioci, branioci);
 - sprovođenje aktivnosti s ciljem podizanja svesti o unakrsnom ispitivanju (npr. stavljanje akcenta na unakrsno ispitivanje na pravnim fakultetima, povećanje broja ciljanih pitanja o unakrsnom ispitivanju tokom pravosudnih ispita, organizovanje simuliranih sudskih takmičenja za studente prava i mlade pravnike).

¹⁶ U skladu sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava, načelo ravnopravnosti je svojstveno osobini pravičnog suđenja koje zahteva da svaka stranka u postupku (tužilaštvo i odbrana) ima priliku da iznese svoj predmet pod uslovima da ih to ne stavi ih u nepovoljan položaj u odnosu na protivnika.

2.8 Objava krivičnih presuda u prvom stepenu

Na osnovu nadgledanja objava 28 presuda u prvom stepenu, EULEX je identifikovao neke nedoslednosti.¹⁷ Kod nadgledanja predmeta, EULEX se usredsredio na ključne karakteristike objavljivanja presuda, uključujući odgovarajuće čitanje krivičnog dela, opravdanje ili obrazloženje, uputstva o žalbi i razgovetnost i glasnost čitanja za stranke i javnost, kako je propisano Zakonom o krivičnom postupku.

Na temelju ovih kriterijuma, EULEX je utvrdio da je u 13 objava od ukupno 28 bilo nekoliko nepravilnosti: u šest slučajeva krivično delo nije pročitano, u 10 slučajeva kratko obrazloženje bilo je potpuno izostavljeno, a u tri slučaja ono je bilo nedovoljno, u sedam slučajeva strankama nisu data uputstva o pravnim lekovima, a član 368. stav 1 Zakona o krivičnom postupku propisuje usmena uputstva, a u pet slučajeva objava je bila manjkava zbog činjenice da se sudija nije mogao čuti ili razumeti.

Osim toga, EULEX je takođe zabeležio da je u tri objave saopšteno je da su presude donesene jednoglasnom odlukom članova veća. Valja napomenuti da je tajnost rasprave i glasanja predviđena članovima 473 i 320 Zakona o krivičnom postupku, pri čemu je zapisnik dostupan samo nadređenom sudu. Dakle, ove zakonske odredbe se krše objavljivanjem takvih podataka.

EULEX je takođe zabeležio da su u dva slučaja presude objavljene u kancelariji sudije. Izreka presude u kancelariji sudije predstavlja povredu principa javnosti, jer je potrebno da se dispozitiv pročita na javnom zasedanju. Važnost javne objave presude takođe je naglašena u članu 6.1. Evropske konvencije o ljudskim pravima koji kaže da se presuda izriče javno. Međutim, Evropski sud za ljudska prava utvrdio je da “drugi načini javnog objavljivanja presude” takođe mogu da budu kompatibilni s Konvencijom, ipak u nadgledanim predmetima, javnost presude nije obezbeđena drugim sredstvima.¹⁸

Preporuka:

- Ishod systemske analize objave presuda naglašava potrebu za efikasnijom obukom sudija. Razprave na profesionalnim forumima među sudijama različitih instanci takođe mogu delotvorno rešiti ovo pitanje.

2.9 Sudski pritvor

Tokom nadgledanja predmeta, EULEX je primetio ono što se čini prekomernim oslanjanjem na bezbednosnu meru zadržavanja u pritvoru. Tokom perioda izveštavanja, EULEX je identifikovao tri konkretna slučaja u kojima su okrivljeni bili nekoliko službenika kazneno-popravne službe gde su isti uglavnom bili optuženi da su počinili krivično delo “protivpravno puštanje lica

¹⁷ Od 28 presuda, 22 presude o krivici, sa priznanjem krivice ili sporazumima o priznanju krivice u sedam slučajeva i šest oslobađajućih presuda.

¹⁸ Ako se u javnosti čita samo izreka presude, mora se utvrditi da li je javnost imala pristupa drugim sredstvima obrazloženoj presudi koja nije pročitana i ako je tako, oblici korišćene javnosti moraju se preispitati kako bi se presuda podvrgla kontroli javnosti. (Ryakib Biryukov protiv Rusije, §§ 38-46 i reference citirane u §§ 33-36).

lišenih slobode¹⁹. Svi ovi predmeti su u vezi s incidentima na Univerzitetsko-kliničkom centru.²⁰ Nijedan od ova tri predmeta još nije u glavnom postupku, dok je u svim predmetima određen sudski pritvor. Okrivljeni su u dva predmeta ili pušteni nakon otprilike mesec dana, a u jednom predmetu nakon otprilike dva meseca ili je mera bezbednosti preinačena u kućni pritvor.

S obzirom da je određivanje sudskog pritvora najstrože ograničenje ljudskih prava tokom krivičnog postupka (vidi član 5. stav 1. tačka (c) (Pravo na slobodu i bezbednost) Evropske konvencije o ljudskim pravima)²¹ EULEX je odlučio da uradi analizu navedenih rešenja.

EULEX je uočio u sva tri slučaja manjkavosti rešenja o određivanju sudskog pritvora. U prvom slučaju²² rešenje o određivanju pritvora u trajanju od mesec dana formalno kvalifikuje delo u dispozitivu i u obrazloženju kao „prevaru”²³ iako je tužilaštvo to delo izričito kvalifikovalo kao „protivpravno puštanje lica lišenih slobode”. Pored toga, sud se poziva na rizik od bekstva bez činjeničnog potkrepljenja, a tu opasnost tužilac nije ni spomenuo u svom zahtevu. Otprilike mesec dana kasnije, oba okrivljena su puštena na zahtev tužilaštva.

U drugom slučaju²⁴ prvo rešenje o određivanju pritvora u trajanju od mesec dana ne obrazlaže osnovanu sumnju. Rešenje se odnosi samo na dokumente u spisu predmeta. Sledeće rešenje o produženju pritvora na koje je izrečena žalba opet je doneseno bez utvrđivanja činjenica o osnovanoj sumnji. Ni Apelacioni sud nije razradio ovaj propust prvostepenog suda, ali je tu meru preinačio u blažu, konkretno u kućni pritvor.

U trećem slučaju²⁵ sud je na zahtev tužilaštva prvo odredio pritvor na 15 dana, nakon čega je produžio pritvor na dva meseca i na kraju promenio meru u kućni pritvor. Sud je u sva tri rešenja apstraktno tvrdio da postoji rizik od bekstva bez razrađivanja relevantnih činjenica. Nadalje u vezi s tim, rešenja su međusobno kontradiktorna iz sledećeg razloga: preinačenje sudskog pritvora u kućni, kao blažu bezbednosnu meru, nakon dva meseca je obrazloženo istom opasnošću od bekstva kojim je obrazloženo i prvobitno rešenje o određivanju sudskog pritvora. Prema tome, sud je bio obavezan, u skladu sa sopstvenim obrazloženjem, da otpočetak izrekne kućni pritvor kao blažu meru umesto sudskog pritvora.

19 U skladu sa Čl. 399 (Zakon br. 06/L-074) i Čl. 407 (Zakon br. 04/L-082, koji su bili na snazi do 14.04.2019) Krivični zakonik Kosova.

20 Jedan incident se dogodio krajem 2017. godine, a dva sredinom 2019.

21 U skladu sa Čl. 187 Zakona o krivičnom postupku, sud može da naloži sudski pritvor [ako]:

1.1. postoji osnovana sumnja da je to lice počinilo krivično delo;

1.2.1. [...] postoji opasnost da ono pobegne;

1.2.2. [...] da će da ometa tok krivičnog postupka uticanjem na svedoke [...];

1.2.3. ozbiljnost krivičnih dela [...] or [...] opasnost da ponovi krivično delo [...] i

1.3. manje mere kako bi se obezbedilo prisustvo okrivljenog[...] bile bi nedovoljne da obezbede prisustvo tog lica [...].

22 Broj tužilaštva: PP.II.nr. 11/2017; (prethodni postupak) Sudski broj: PPR.nr.295/2017.

23 U skladu sa Čl. 323. (Zakon no. 06/L-074) ZKP.

24 Broj tužilaštva: PP.II.nr. 2557/2019; (prethodni postupak) Sudski broj: PPR.nr.351/2019.

25 Broj tužilaštva: PP.II.nr. 3078/2019; (prethodni postupak) Sudski broj: PPR.nr.461/2019.

Može se zaključiti da nijedan od ovih slučajeva nije u skladu s članom 187. Zakona o krivičnom postupku (a time ni sa članom 5. stav 1. tačka (c) Evropske konvencije o ljudskim pravima). Ovaj nalaz vodi ka činjenici da određivanje pritvora ima efekat zamene eventualne kazne bez glavnog pretresa. Dakle, ovde je prekršeno nekoliko principa, poput pritvora samo nakon osude nadležnog suda (član 5. stav 1. tačka (a) Evropske konvencije o ljudskim pravima), pravo na pravičan i javni pretres od strane nezavisnog i nepristrasnog suda (član. 6. stav 1. (Pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o ljudskim pravima) i nevinost sve dok se ne dokaže krivica (član 6. stav 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima).

Preporuke:

- Zahtevi tužilaštva za izricanje sudskog pritvora i odgovarajuće sudsko rešenje budu obrazloženi konkretnim činjenicama na način da okrivljeni može da razume odluku;
- U slučaju da su ispunjeni uslovi za izricanje bezbednosne mere, treba da se naloži ona mera koja je najblaža, a da sudski pritvor bude krajnja opcija;
- Važno je uzeti u obzir da su službenici Kosovske kazneno-popravne službe zatvoreni ne samo u istom objektu u kojem rade nego i u ćelijama sa zatvorenicima koje su ranije čuvali. Takva situacija je potencijalno neprijateljska. Ona predstavlja rizik po bezbednost zatvorskih službenika i osim toga može da ima psihološki efekat na njih. U jednom slučaju, zatvorski službenici su čak nosili u početku i svoje službene uniforme kada su bili u pritvoru.

2.10 Oduzimanje i privremeno oduzimanje imovine

Zakonodavstvo o oduzimanju predviđa različite proceduralne mehanizme kako bi pravosudna tela sprovela zaplenu i oduzimanje imovine. EULEX je identifikovao potrebu za poboljšanjem delotvornosti primene važećeg okvira na ovom polju jer postoje proceduralni mehanizmi koji se nisu uveliko koristili.

Prvo, količina oduzete imovine mnogo je manja u odnosu na imovinu koja je privremeno oduzeta. Primećeno je da tužilaštvo često koristi privremenu zaplenu imovine. Pa ipak, ovaj broj u poređenju na oduzimanje imovine je mnogo manji.²⁶ Glavni razlog mogao bi imati veze s velikim brojem oslobađajućih presuda u predmetima korupcije, posebno u predmetima visokog profila.

²⁶ Prema statističkim podacima Agencije za upravljanje zaplenjenom i oduzetom imovinom (Agencija), vrednost imovine kojom je Agencija upravljala od novembra 2019. godine do marta 2020. godine bila je sledeća: zaplenjena imovina – 1,021.664.04 evra; oduzeta imovina – 80,613.30 evra, povrat imovine – 274,095.53 evra. Tokom izveštajnog perioda 2017. godine, Agencija je donela ukupno 138 odluka od čega je 78 odluka bilo o zaplenu imovine, 39 rešenja o oduzimanju imovine, 18 rešenja o povratu zaplenjene imovine i 3 rešenja o davanju imovine na korišćenje državnim institucijama. Tokom izveštajnog perioda 2018. Godine, Agencija je donela ukupno 110 rešenja, od čega je 64 rešenja bilo o prijemu zaplenjene imovine, 14 odluka o prijemu oduzete imovine, 21 odluka o vraćanju zaplenjene imovine i 11 odluka o davanju oduzete imovine na korišćenje državnim institucijama. Tokom izveštajne 2019. Godine, Agencija je izvršila ukupno 136 rešenja od kojih je 87 rešenja za zaplenu, 30 za oduzimanje i 19 rešenja o povraćaju. Tokom perioda izveštavanja od 1. januara 2020 do 30. marta 2020, Agencija je izvršila ukupno 45 rešenja, od kojih je 42 rešenja za zaplenu, 2 za oduzimanje i 1 za povraćaj.

Drugo, sudovi opšte uzev ne odobravaju predviđenu prodaju imovine tokom postupka radi izbegavanja gubitka vrednosti imovine.²⁷ Agencija za upravljanje zaplenjenom ili oduzetom imovinom (Agencija) je tokom poslednjih godina podnela oko 300 predloga predviđene prodaje tužilaštvu, ali su sudovi odobrili samo njih nekoliko, uprkos nedavno potpisanom memorandumu o razumevanju između Sudskog saveta Kosova, Tužilačkog saveta Kosova i Agencije u vezi s ovim. U periodu od 2016 do 2019. godine, In the period 2016 – 2019, vrednost prodaje zaplenjene imovine iznosila je 252.700 evra, što je malo.

Važno je napomenuti da je cilj ovog mehanizma isključivo da se izbegne gubitak vrednosti imovine što se često događa sa privremeno zaplenjenim vozilima ili ako troškovi skladištenja premašuju njenu vrednost, ili ako su troškovi skladištenja neproporcionalni vrednosti zaplenjene imovine. Predviđena prodaja imovine nije povezana sa osudom ili izostankom osude okrivljenog. Prihodi od prodaje zaplenjene imovine polažu se na bankovni račun Agencije u Centralnoj banci Kosova i vraćaju se okrivljenima u slučaju oslobađajuće presude.

Treće, Zakon o proširenim nadležnostima o oduzimanju imovine koji je stupio na snagu 10. januara 2019. godine još uvek nije sproveden. Novi Zakon o proširenim nadležnostima dodao je broj krivičnih dela za koja je predviđena zaplena i proširio mogućnost oduzimanja imovine ne samo od okrivljenih već i od trećih lica, ako su imovinu kupili u lošoj nameri. Uprkos činjenici da neki mehanizmi predviđeni zakonom zavise od pravosnažne presude (čiji je broj vrlo mali, imajući u vidu duge žalbene postupke), postoji hitna potreba da se pokrene njegovo sprovođenje kako bi se osigurala delotvornost pravnog okvira za oduzimanjem imovine.

Preporuka:

Pokretanje sprovođenja Zakona o proširenim nadležnostima o oduzimanju imovine i češće sprovođenje mogućnosti predviđene prodaje imovine;

²⁷ U skladu sa Čl. 27 stav 1 Zakona o upravljanju zaplenjenom i oduzetom imovinom "Na predlog agencije, državni tužilac, ili drugi nadležni organ može da traži od suda da donese odluku o prodaji jedne imovine koja može izgubiti vrednost ili da u slučaju njenog skladištenja prevazilazi njenu vrednost ili kada su troškovi skladištenja neproporcionalni sa vrednošću zaplenjene imovine. U tu imovinu se ubrajaju životinje/stoka, kao i imovina koja brzo gubi svoju vrednost".

3. NALAZI TEMATSKOG NADGLEDANJA

3.1 Korupcija

Na području otkrivanja antikorupcije, početnih koraka i istraga, ključnu ulogu igra radna grupa za borbu protiv korupcije Kosovske policije uspostavljena odlukom vlade 2010. godine, u saradnji sa EULEX-om, uspeh ove radne grupe se štiti njenim jedinstvenim položajem u hijerarhiji Kosovske policije i posebnim linijama izveštavanja koji joj obezbeđuju uveliko potrebnu nezavisnost. Iako jedinica ima 30 inspektora i jednog finansijskog stručnjaka, složenost i obim njenih istraga imale bi koristi od daljih jačanja kapaciteta i podrške. U svom tematskom nadgledanju, EULEX je utvrdio da je ova radna grupa uspela otkriti i započeti istrage visokog profila koje uključuju istaknute politički izložene osobe i složene finansijske predmete, kao one koji su povezani sa privatizacijama ili javnim nabavkama, sa procenjenom štetom po javni budžet od nekoliko miliona evra.

Agencija koja prednjači u borbi protiv korupcije je i dalje STRK. Pored promena u rukovodstvu (imenovanje novog šefa STRK-a) i osoblju (zapošljavanje dva nova tužioca i odlazak jednog u penziju), STRK je prošao i veoma pozdravljenu reorganizaciju u četiri odeljenja, uključujući i onu u odeljenju za borbu protiv korupcije i finansijska krivična dela, nakon usvajanja sveobuhvatne strategije u februaru 2020. godine. To je preusmerilo napore u suzbijanju korupcije velikih razmera i ima za cilj dalju specijaliziranju tužilaca STRK-a što predstavlja pozitivan razvoj.

Međutim, još uvek zabrinjava saradnja i koordinacija između policije i tužilaštva. Neki nalazi sugerišu nedovoljnu transparentnost i odgovornost tužilaštva ili nedostatak prihvatanja njihove nadzorne uloge koja mu je dodeljena u Zakonu o krivičnom postupku. Nekoliko policijskih zahteva duže vreme je ostalo neaktivno ili bez odgovora od strane STRK-a, na štetu istrage. U jednoj konkretnoj istrazi, EULEX je identifikovao dugotrajni sukob nadležnosti između Radne grupe za borbu protiv korupcije i Policijskog inspektorata, gde je tužilac ostao neaktivan.

Iako je većina istraga vođena profesionalno, a policija i tužilaštvo su koristili širok spektar istražnih sredstava i tehnika (uključujući forenzički rad, posebne i prikrivene istražne mere, međunarodnu suradnju), EULEX je ustanovio da je nekoliko složenih finansijskih istraga završeno bez istrage svih tragova i zatvaranjem svih puteva za pribavljanje dokaza. Ključne finansijske šeme, svedoci ili korporativne evidencije ostale su neistražene ili nedovoljno ispitane. Ovakav način postupanja vodi ka predmetima koji se temelje na nedovoljnim ili nejasnim dokazima, što otvara put neizbežnom kolapsu tokom sudskog postupka.

Štaviše, princip “sledi novac”, koji je od najveće važnosti u krivičnim delima pranja novca i finansijskom kriminalu, uglavnom se zanemaruje.

Nadgledanjem predmeta uočeno je da je nekoliko predmeta u koje su uključeni visoki zvaničnici stalo ili su isti zabeležili neuspehe. Neke istrage koje su završene konačnim policijskim izveštajem zaostaju zbog prilično loše saradnje na relaciji policija-tužilaštvo. Uočena je tendencija da se

neki predmeti održavaju u fazi “početne policijske istrage” pri čemu STRK odlaže formalne istrage do poslednjeg trenutka, verovatno da bi ostale van zakonskog roka za istragu od dve godine ili da bi ukinuli druge pritiscima. Uprkos pozitivnim ocenama Tužilačkog saveta Kosova o antikorupciji, neki tužioci STRK-a imali su poteškoća da se izbore sa velikim opterećenjem predmetima ili nedovoljnim kapacitetima (uključujući pomoćno osoblje tužilaštva). Međutim, neka od ovih pitanja su razmatrana u Strategiji o reorganizaciji STRK-a objavljenoj u februaru 2020. godine.

Opšte je poznato da su mnogi osumnjičeni i optuženi u suđenjima za korupciju bili znatno bogati i uticajni sa snažnim političkim ili finansijskim vezama koje bi mogle da dovedu do pritiska ili mešanja u ove krivične postupke. I zaista, nadgledanjem predmeta visoke korupcije utvrđeno je da se oni često završavaju izricanjem niskih kazni ili gromoglasnim oslobađajućim presudama (npr. predmet Pronto, predmet KEK, predmet privatizacija FAN-a, rukovodioci Telekoma, gradonačelnik Suve Reke i ostali) ili odlukama viših sudova da vrate predmete na ponovno suđenje, što je negativna karakteristika dalje analizirana u sistemskom delu ovog izveštaja.

Vezano za prijavljivanje imovine javnih službenika, Odeljenje za nadgledanje predmeta je nadgledalo nekoliko predmeta uključujući i predmet bivšeg gradonačelnika Kline Sokola Bašote. Nakon što ga je tužilac EULEX-a 2016. godine optužio za korupciju, optuženi je nedavno osuđen na novčanu kaznu, dok su ostali optuženi, takođe funkcioneri opštine Klina oslobođeni. Nakon uložene žalbe, optuženi je uspeo da poništi svoju jedinstvenu kaznu, a predmet je upućen na ponovno suđenje.

EULEX je takođe nastavio da nadgleda nekoliko predmeta *aktivne i pasivne korupcije*, uključujući nekoliko predmeta protiv sudija, tužilaca, policajaca i advokata.²⁸ Službenik Vrhovnog suda i policajac su osuđeni 9. oktobra 2019. zbog trgovine uticajem, a svaki je dobio kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. Nekoliko visokih opštinskih i vladinih zvaničnika uhapšeno je zbog optužbi za korupciju, uključujući direktora Poreske uprave.²⁹ Uprkos izvesnom napretku, medijima i civilnom društvu se pridružila međunarodna zajednica u kritici kosovskih vlasti zbog neuspelog procesuiranja bilo kojeg visokog zvaničnika tokom 2019. godine.³⁰

28 Predmet sudije Sali Beriše uhapšenog flagrante delicto u Peći; Sudija Odeljenja za teška krivična dela pri Osnovnom sudu u Srbici i policijski službenik uhapšeni zbog zloupotrebe službenog položaja, primanja mita i trgovine uticajem; Predmet PKR.br.125/17 protiv advokata Haxhi Çekaj.

29 Predmet opštinskog direktora u Glogovcu koji je uhapšen zbog zloupotrebe službenog položaja; Predmet gradonačelnika Novog Brda Svetislava Ivanovića i bivšeg gradonačelnika Kačanika Džabira Žarku koji su uhapšeni u odvojenim predmetima zbog zloupotrebe službenog položaja na osnovu naloga Osnovnog suda u Gnjilanu odnosno Uroševcu; Predmet Safeta Krasnićija, direktora Odeljenja za poreske istrage i obaveštajne jedinice pri Poreskoj Upravi Kosova koji je uhapšen i optužen od strane STRK-a nakon pritužbe Murata Mehmetija zaposlenog u Poreskoj Upravi Kosova. Time što je stekao nezakonitu korist za sebe i za 120 kompanija, okrivljeni je naneo štetu državnom budžetu od preko 4 miliona evra; Predmet protiv bivšeg ministra kosovskog Srbina Nenada Rikala (Ministarstvo poljoprivrede) i ostalih sedam okrivljenih zbog zloupotrebe službene dužnosti u vezi sa izradom posebnih programa za razvoj.

30 18. novembar 2019 – na okruglom stolu Kosovskog pravnog instituta na temu “Nekažnjivost korupcije” uočeno je da u 2019. godini nije podignuta nijedna optužnica protiv korupcije visokog profila; 4. decembar 2019. godine, Britanski ambasador iznenađen brzim obogaćivanjem nekih građana Kosova; Januar 2020 – Indeks percepcije korupcije za 2019. god. smanjio svetski rejting Kosova sa 93 na 101 mesto.

EULEX je takođe nagledao *zabrinutost za zaštitu službenika krivičnog pravosuđa*, pri čemu je zabeleženo nekoliko predmeta pretnji tužiocima. U konkretnom predmetu lokalnom tužiocu koji je vodio istragu korupcije protiv istaknutog opštinskog zvaničnika bilo je prećeno lično kao i njegovoj porodici sa zahtevom da se osumnjičeni pusti iz pritvora. Tužiocu je dodeljeno lično obezbeđenje, ali istraga pretnji do sada nije dala nikakav rezultat. EULEX istražuje trenutne mehanizme za obezbeđivanje zaštite tužilaca i sudija od pretnji, pritisaka ili mešanja koji proizilaze iz korupcije i drugih predmeta teških krivičnih dela kojima se bave. Neki zvaničnici priznali su da se za njihovu zaštitu može učiniti više nego obezbediti im samo meru fizičke zaštite.

Dok su nedavni zakonodavni pomaci u vezi sa *uzbunjivačima* primljeni sa opštim aplauzom, sekundarni zakoni su i dalje neophodni za garantovanje sigurnih mehanizama za uzbunjivače čiji nedostatak može objasniti do sada zabeleženi nedostatak krivičnih predmeta, s izuzetkom predmeta protiv službenika Poreske uprave gore navedenog.

Preporuke:

- Saradnja između policije i tužilaštva po pitanju korupcije kao i teških posebno osetljivih finansijskih krivičnih dela poput onih koji uključuju politički izložene osobe treba da se poboljša;
- Iako su mnoge istrage vođene profesionalno, složenijim finansijskim istragama koristila bi energičnija istraga. Nisu uvek istraženi svi dostupni potencijalni dokazi, kao što su ključne finansijske šeme i evidencije kompanija;
- Princip “sledi novac” bi trebalo ojačati kad se radi na istragama o pranju novca i finansijskim krivičnim delima;
- Ojačati radnu grupu za borbu protiv korupcije Kosovske policije kao ključnog igrača u oblasti otkrivanja i istrage predmeta korupcije.

3.2 Krivična dela po međunarodnom pravu

U drugoj polovini 2019. godine i početkom 2020. preduzeti su važni koraci da se postavi osnova za istragu i procesuiranje teških krivičnih dela po međunarodnom krivičnom pravu. Uz podršku EULEX-a, Odeljenje za istragu ratnih zločina kosovske policije uspostavilo je novu bazu podataka sa ciljem boljeg upravljanja složenim predmetima koja omogućava kvalitativnu analizu predmeta. EULEX i kosovska policija su zajedno razvili i sproveli niz obuka za 22 službenika za istragu ratnih zločina kako bi olakšali razvoj modernog sistema upravljanja predmetima i poboljšali kapacitete u oblastima izgradnje predmeta, upravljanja predmetima i analizi predmeta ratnih zločina.

Posebni odeljci u bazama podataka su kreirani za seksualno nasilje povezano sa sukobima, kao i za nestale osobe. Što se tiče predmeta seksualnog nasilja povezanih sa sukobima, identiteti žrtava su prikriveni, a pristup je odobren samo nekolicini istražitelja. Baza podataka omogućava unakrsnu proveru spisa ratnih zločina i spisa nestalih osoba, što se očekuje da će u velikoj

meri olakšati i ubrzati proces izgradnje predmeta. Takođe, odeljenje za istragu ratnih zločina je završilo istrage u većini aktivnih predmeta ratnih zločina protiv Nenada Arsića, Gorana Stanišića, Zlatana Krstića, Destana Šabanaja, što je rezultiralo optužnicama koje je podiglo pred Posebnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini.

Što se tiče tužilaštva, STRK je nakon završene istrage u aktivnim predmetima ratnih zločina sa osumnjičenima u pritvoru početkom 2020. podigao optužnice u svim, osim jednom od aktivnih predmetima ratnih zločina: u predmetima Nenada Arsića, Gorana Stanišića i predmetu Zlatan Krstić / Destan Šabanaj. U prvim mesecima 2020. godine, STRK je indeksirao sve svoje dosjee o ratnim zločinima, a kao sledeći korak STRK će proveriti ove dosjee sa dosijeima Odeljenja za istragu ratnih zločina u njihovoj novoj bazi podataka kako bi osigurao da su svi dosjei predmeta objedinjeni i da nema informacija koje nedostaju.

Što se tiče nadgledanja sudskih postupaka, jedan predmet ratnih zločina završen je pravosnažnom presudom i to protiv Remzi Šalje. Osnovni sud u Prizrenu osudio ga je na 14 godina zatvora. Iako je činjenično stanje u ovoj presudi bilo dobro obrazloženo, pravna interpretacija činjenica pretrpela je određene nedoslednosti. Ta pitanja su kasnije donekle upućena Apelacionom sudu koji je izmenio prvostepenu presudu i ublažio kaznu na 10 godina zatvora. Međutim, u martu 2020. godine, Vrhovni sud je predmet vratio na ponovno suđenje nakon što je uspešno podnet zahtev za zaštitu zakonitosti.³¹

Još jedan predmet koji je imao napretka je predmet Darka Tasića, gde je presudu doneo Osnovni sud u Prizrenu. Nažalost, postoje i predmeti u kojima je glavni pretres prekoračio sve razumne vremenske rokove. Na primer, u junu 2018. godine, Vrhovni sud je vratio predmet Drenica I Osnovnom sudu u Mitrovici na ponovno suđenje, ali još uvek nije zakazano ročište.

Uzimajući u obzir značajan napredak koji je postigla Kosovska policija vezano za bazu podataka o ratnim zločinima i okončanjem nekoliko istraga vezanih za ratne zločine, Kosovsku policiju treba pohvaliti. Međutim, nadgledanje je pokazalo da nije postignut dovoljan napredak u istrazi predmeta ratnih zločina koje je STRK svrstao kao visoko prioritete. To bi se moglo opravdati činjenicom da je kosovskoj policiji bilo potrebno vreme da uspostavi novu analitičku bazu podataka o ratnim zločinima i digitalizuje sve dokaze. Pošto su dokazi koji se odnose na većinu predmeta visokog prioriteta zaista u potpunosti digitalizovani i učitani u bazu podataka, kosovska policija mora da uloži napore da nastavi istragu i analizira sve predmete ratnih zločina visokog prioriteta.

Isto tako, tužioci Odeljenja za ratne zločine pri STRK-u su takođe postigli značajan napredak, jer su gotovo sve svoje aktivne predmete ratnih zločina dovršili podnošenjem optužnica ili okončanjem istraga gde su prikupljeni oslobađajući dokazi za osumnjičene, imajuću u vidu činjenicu da ovo odeljenje nema dovoljan broj osoblja i da funkcioniše samo sa tri tužioca. Iako je saradnja između Odeljenja za ratne zločine pri STRK-u i policije poboljšana, uvek ima prostora da ta saradnja bude još bolja.

³¹ Zaštita zakonitosti je vanredni pravni lek koji se može zatražiti protiv pravosnažne sudske odluke ili protiv sudskog postupka koji je prethodio donošenju te odluke, na osnovu navodne povrede Krivičnog zakona Kosova ili Krivičnog procesnog zakona Kosova.

Značajan izazov u procesuiranju ratnih zločina koji ostaje je nedostatak uzajamne saradnje i to uglavnom sa Srbijom što je dodatna prepreka u procesuiranju istrage identifikovanih predmeta ratnih zločina, jer mnogi svedoci i osumnjičeni žive u Srbiji.

Preporuke:

- Kosovska policija da učini napore kako bi nastavila sa istragom i analizom svih predmeta ratnih zločina kategorisanih kao visoko prioriternih;
- Saradnja između Odeljenja za ratne zločine pri SPRK-u i Kosovske policije mora da se poboljša;
- Odeljenje za ratne zločine pri SPRK-u da se proširi;
- Kosovske vlasti da se ohrabre da traže načine za unapređenje regionalne saradnje u istrazi predmeta ratnih zločina visokog prioriteta, posebno sa Srbijom, u kojoj žive mnogi osumnjičeni i svedoci.

3.3 Privatizacija i likvidacija

Dana 30. maja 2019. godine, skupština Kosova je konačno usvojila novi Zakon o Posebnoj komori Vrhovnog suda koji je stupio na snagu dana 12. jula 2019. godine i to je bio preduslov za potpuno funkcionisanje Posebne komore. Novi zakon omogućio je efikasno donošenje presuda u predmetima privatizacije od septembra 2019. godine, što nije bilo moguće od juna 2018. godine kada su odgovarajuće sudije EULEX-a napustile sud.

Usvajanje ovog zakona bilo je neophodno za okončanje procesa izbora sudija Posebne komore koji će zameniti sedam međunarodnih sudija EULEX-a koji su napustili sud 2018. godine i dvoje lokalnih sudija koji će se uskoro penzionisati. Konkurs za radna mesta je raspisan za sedam kandidata, ali je morao biti ponovljen zbog malog broja kandidata koji su ispunjavali uslove konkursa odnosno imali osam godina radnog iskustva kao sudije Vrhovnog suda. Sudski savet Kosova je poništio konkurs imajući u vidu da s obzirom na mali broj kandidata, konkurs nije važeći.

Konkurs je ponovo raspisan 26. juna 2019. godine gde je uslov ponovo bio iskustvo od osam godina kao sudija Vrhovnog suda. Ova visoka očekivanja otežala su uspešan proces odabira. Posle toga, samo su četiri sudije imenovane 24. decembra 2019. od pet predloženih za imenovanje. Novoimenovane sudije pridružile su se Posebnoj komori januara 2020. godine.

Trenutno ima 15 sudija u Posebnoj komori. Međutim, broj pravnih službenika je i dalje nedovoljan da na vreme efikasno otkloni zaostatak od više od 22.000 predmeta. Uzimajući u obzir trenutnu stopu od 250 rešenih predmeta mesečno, trebaće više od deset godina da bi se rešili zaostali predmeti.

Statistički podaci pokazuju neznatno povećan broj rešenih predmeta nakon donošenja novog zakona. Međutim, mora se uzeti u obzir da ovi podaci mogu biti delimično naduvani, jer su mnogi rešeni predmeti možda već pripremljeni u periodu kada novi zakon o Specijalnoj komori Vrhovnog suda još nije bio na snazi.

EULEX je uočio smanjenje broja saslušanja održanih u Posebnoj komori uz jedan izuzetak gde je sudija zakazao velik broj ročišta kako bi okončao takozvani predmet fabrike amortizera sa 511 podnosilaca zahteva za manje od dva meseca.

Nadgledanje je pokazalo da se za sada jedva koriste raspoloživi posebni metodi vezano za masovne zahteve. Jedan od utvrđenih razloga za to je taj što je većina predmeta dodeljena sudijama, dok je ranije Posebna komora imala nekoliko specijalizovanih veća uključujući i ono za masovne zahteve. Iako je preraspodela predmeta između svih sudija pozitivan potez jer omogućava bolju prioritizaciju starijih predmeta, ona takođe ima negativan efekat, jer se ponekad masovni zahtevi dodeljuju sudijama koji nemaju ili imaju malo iskustva u ovoj specifičnoj oblasti što za rezultat ima kašnjenje i povremeno gubitak važnih i već sprovedenih pripremnih radnji. Međutim, obrasci za masovne zahteve koje je EULEX pripremao u prošlosti ažuriraju se na osnovu izmena novog zakona o Posebnoj komori Vrhovnog suda i nadamo se da će komori biti od koristi u bliskoj budućnosti. Rešavanje masovnih predmeta je posebno važno za brzo i efikasno rešavanje zaostalih predmeta. Pozitivan pomak je taj što je nadzorni sudija ponovo dodelio dva zaposlena iz registra da pomognu i to posebno u predmetima privatizacije koji se odnose na društvena preduzeća sa velikim brojem masovnih zahteva.

Preporuke:

- Posebna komora Vrhovnog suda bi trebalo da usvoji dugoročnu strategiju o rešavanju zaostalih predmeta. Na primer, strategija bi trebalo da uspostavi kriterijum prioriteta i identifikuje resurse potrebne za rešavanje zaostalih;
- Posebna komora Vrhovnog suda da počne sa upotrebom obrazaca za bavljenje masovnim zahtevima i da imenuje pravne službenike za sprovođenje odgovarajućih pripremnih radnji;
- Treba razmotriti zapošljavanje dodatnog broja pravnih službenika kao ispomoć;
- Uslov za prijavu za radno mesto sudije Posebne komore Vrhovnog suda (osam godsina iskustva kao sudija Vrhovnog suda) bi trebalo smanjiti barem privremeno da bi se privukao velik broj podobnih kandidata.

3.4 Žalbeno veće Kosovske agencije za imovinu / Imovinska prava

Nakon 14. juna 2018. godine, kada je EULEX okončao svoj završni mandat i kada su međunarodne sudije napustile Žalbeno veće Kosovske agencije za imovinu pri Vrhovnom sudu Kosova, ovo veće više ne rešava predmete. Rešenje za ovaj zastoj je našao predsednik Vrhovnog suda koji je 28. avgusta 2018. godine doneo odluku da imenuje dvoje sudija iz nevećinske zajednice postavljenih po principu rotacije. Ovo je omogućilo veću da nastavi da sudi na predmetima i smanji broj žalbi koje čekaju na presudu.

Veće održava redovne nedeljne sednice sa oko četiri predmeta predviđena za razmatranje. U periodu od septembra 2019. do sredine marta 2020. Godine, 44 predmeta su rešena, ostavljajući zaoszale 39 žalbe na čekanje za razmatranje.

EULEX je nadgledao nekoliko parničnih predmeta vezanih za imovinska prava, i to utvrđivanje vlasništva, nezakonita okupacija, kompenzacija, poništenje ugovora, lažne transakcije, legalizacija lažnih dokumenata i iseljenje. Glavni problem koji je utvrđen u ovim predmetima je predugo trajanje postupka zbog različitih razloga.

Kao na primer:

- Ročište zakazano posle više od pet i po godina od trenutka podnošenja zahteva;
- Predmet u kojem je odgovor na zahtev podnesen posle otprilike 11 godina i samo dve godine nakon toga predmet je prenesen na drugi sud;
- Predmet u kojem je odgovor na zahtev podnesen nakon otprilike četiri godine od podnošenja zahteva;
- Predmet koji je pokrenut 2002. godine je Apelacioni sud konačno uputio na ponovno suđenje 2009. godine i do trenutka završetka ovog izveštaja, ponovno suđenje još uvek nije počelo;
- U mnogim slučajevima sudije menjaju radna mesta i prelaze u druga odeljenja / sudove i predmeti još dugo čekaju na dodelu ili rešavanje.

Pozitivna stvar je da je jedan od nadgledanih krivičnih predmeta u vezi sa imovinskim pravima - u vezi sa prevarama i legalizacijom lažnih dokumenata - okončan i sud je optužene osudio na bezuslovnu zatvorsku kaznu.

Isto tako, nadgledanjem je utvrđeno da se ročišta često odlažu bez nekog posebnog razloga. Na primer, u jednom od nadgledanih predmeta svedoci su pozivani da svedoče tri puta i sva tri puta ih sud nije ispitao iz razloga koji nisu u vezi sa samim svedocima. Ozbiljan problem koji je nadgledan i koji utiče na efikasan i blagovremeni postupak odnosi se na prevod dokumenata. Obaveza suda da dostavi dokumenta stranci na jeziku koji on / ona razume ne može se smatrati ispunjenom, jer po rečima osoblja koji radi u sudovima i sudijama nema dovoljno prevodilaca/tumača u sudovima da prevedu donesene odluke na primer. Primećeno je da u nekim predmetima, odluka miruje i po nekoliko meseci zbog kašnjenja u prevodu što je uticalo na prava stranaka jer ih ometa u preduzimanju daljih radnji. Druga stvar koja je nadgledana i utiče na postupak je potreba da se zatraži sudsko veštačenje: u nekim pedmetima sudski veštak je čuvao sudske spise duže od godinu dana a da nije obavio veštačenje i zbog toga nije snosio disciplinsku odgovornost pred sudom.

Da sumiramo, predugo trajanje postupaka u parničnim predmetima dovodi do zaključka da sudstvo ne može da garantuje pravično suđenje. Dugotrajna neaktivnost u određenim predmetima stvara ubeđenje u društvu da ne postoji pristup pravnom leku. U nekim predmetima koji su nadgledani, prvobitni podnosioci zahteva su uzalud čekali da se reše njihovi predmeti, ali su u međuvremenu preminuli bez postizanja rešenja spora od strane suda. S tim u vezi, njihovi naslednici su mogli da pokrenu postupak, ali odluke s tim u vezi iako donesene nisu prevedene i nisu uručene srođnicima

pokojnih podnosilaca zahteva. Ovo dovodi do zaključka da začarani krug problema sa kojima se suočava pravosuđe na Kosovu u vezi sa parničnim predmetima, utiče i na srodnike. S tim u vezi, mora se naglasiti da je takođe iz značajne ispravne perspektive, pravo na slobodno uživanje u imovini ugroženo ovakvim sporim, nefikasnim i nedelotvornim sudskim postupcima.³²

Preporuke:

- Rukovodstvo suda treba da preduzme neophodne korake u cilju rešavanja problema zaostalih parničnih predmeta i problema dodeljivanja predmeta sudijama, kao i da redovno prati sve aktivnosti u predmetima;
- Parnične sudije bi trebalo da budu svesne da nerazumna dužina postupaka utiče na pravo na pošteno suđenje i da u zakonu o parničnom postupku postoje odredbe koje se mogu primeniti kako bi se smanjila dužina postupka.

3.5 Zločini iz mržnje

Sporazuma o saradnji pri rešavanju zločina iz mržnje na Kosovu je usvojen skoro pred dve godine. On podrazumeva odredbe i mehanizme koji imaju za cilj jačanje međuinstitucionalne saradnje i koordinacije između Kosovske policije, Ministarstva unutrašnjih poslova, Glavnog tužilaštva Kosova i Sudskog saveta Kosova kako bi se zločini iz mržnje rešavali na bolji i strukturiraniji način. Do sada je primena Sporazuma o saradnji daleko od zadovoljavajuće. Imenovanje koordinatora za zločine iz mržnje u regionima Kosova, što je jedan od mehanizama predviđenih Sporazumom, imalo je za rezultat veću svest u procesuiranju ove vrste zločina, posebno u regionu Prištine, ali skoro da nije bilo napretka u primeni drugih mehanizama predviđenih Sporazumom, poput uspostavljanja i funkcionisanja radne grupe ili stvaranja standardizovane baze podataka razvrstanih podataka o zločinima iz mržnje.

Kao deo odgovornosti Kosovske policije predviđene gore navedenim sporazumom o saradnji je da se menja obrazac policijskog izveštaja o incidentu i isti treba da sadrži poseban kvadratić "zločin iz mržnje" kako bi se identifikovali potencijalni predmeti u ovoj oblasti. Ovo bi trebalo da pomogne u prikupljanju odgovarajućih statističkih podataka o motivima predrasuda i pokazateljima predrasuda kako bi se uspostavila standardizovana baza podataka o razjedinjenim informacijama o zločinima iz mržnje. EULEX još uvek nije mogao da proveriti uticaj ove mere u praksi, ali će podstaći nadležne institucije da nastave da koriste ove obrazce i pruže povratne informacije o tome da li ove promene imaju pozitivan efekat u smislu boljeg identifikovanja i obrade predmeta u kojima postoji komponenta mržnje.

Po rečima predstavnika organizacija civilnog društva, diskriminacija i nasilje nad manjinama na Kosovu i dalje su glavno pitanje, naročito za romsku, aškalijску i egipatsku zajednicu, a posebno za žene, koje i dalje imaju poteškoće u svim sferama života, od zdravstvene zaštite, socijalne pomoći, građanske zastupljenosti i obrazovanja, što utiče na njihovu normalnu integraciju u društvo. Razne romske nevladine organizacije na Kosovu bile su zabrinute zbog neaktivnosti institucija i nedostatka resursa dodeljenih ovim zajednicama.

³² Čl. 1 protokola 1 Evropskog suda za ljudska prava.

EULEX je nadgledao dva krivična predmeta koji su obuhvatali Rome i Aškalije kao žrtve, jedan bio predmet Romkinje koja je napadnuta u Lipljanu i Uroševcu, a drugi u vezi sa silovanjem i ubistvom jedanaestogodišnjeg deteta u Kosovom Polju. Kancelarija ombudsmana je pokrenula istrage po službenoj dužnosti o ova dva slučaja i 6. i 9. decembra 2019. godine objavila dva posebna izveštaja, dokazujući činjeničnu i pravnu analizu predmeta i preporuka. Važno je napomenuti da su neke nevladine organizacije koje rade sa ugroženim zajednicama izrazile svoje nezadovoljstvo što nisu konsultovane pre objavljivanja izveštaja.

Netrpeljivost prema LGBTI osobama je i dalje široko rasprostranjena i mnoge LGBTI osobe su i dalje u riziku od diskriminacije i nasilja. Aktivistima za ljudska prava i dalje se preti javno i na platformama društvenih mreža. EULEX nadgleda predmeta koji su trenutno u fazi policijske istrage.

EULEX je uočio dva ohrabrujuća događaja u vezi sa pravima transrodnih osoba:

- Dana 24. oktobra 2019. godine, Osnovni sud u Prištini odobrio je promenu imena Blerti Morina. Ova odluka obavezuje Opšte administrativno odeljenje opštine Đakovica da prihvati promenu imena i pola kao i registraciju u odgovarajućim registrima civilnog statusa. Blert Morina prvi je pripadnik transrodne zajednice na Kosovu koji je pokrenuo značajan predmet institucionalnog priznavanja promene pola na Kosovu;
- Dana 2. avgusta 2019. godine, Apelacioni sud Kosova koji je zvanično odobrio zahtev transrodnog državljanina da promeni ime i obeležje za pol u registru civilnog statusa.

Još nije došlo do nekog većeg rezultata u istragama sprovedenim vezano za brojne incidente koji su usledili na verskim mestima i grobljima koji su prijavljeni 2019. godine, naime predmete uništavanja Srpske pravoslavne crkve u opštini Prizren od strane nepoznatih počinitelaca, džamije u opštini Uroševac ili oštećenje 19 nadgrobnih spomenika na groblju kosovskih Srba u mestu Lipljan i 15 muslimanskih nadgrobnih spomenika u Prištini. U vezi sa grafitima na školskim zgradama ili na javnim mestima na kojima su istaknuti vojni znakovi ili politička propaganda, istrage treba da utvrde da li ta dela sadrže elemente zločina iz mržnje.

EULEX je tokom nadgledanja utvrdio da se incidenti koji se tiču verskih lokaliteta, grobalja i uvredljivi grafiti često prijavljuju protiv nepoznatih počinitelaca i u većini slučajeva ostaju takvi jer istraga takvih incidenata nije prioritet.

Preporuke:

- Strane Sporazuma o saradnji pri rešavanju zločina iz mržnje na Kosovu (Ministarstvo unutrašnjih poslova, Glavno tužilaštvo, Kosovska policija i Sudski savet Kosova) treba da preduzmu napore na sprovođenju odredbi i uspostavljanju mehanizama predviđenih Sporazumom kako bi se osiguralo međuinstitucionalna saradnja i koordinacija u ovoj oblasti;
- Posebno je potrebna veća svest o mogućnosti da je krivično delo motivisano mržnjom ili predrasudom;
- Incidente koji uključuju verske lokalitete, groblja i uvredljive grafite treba energičnije istraživati;
- Potrebni su dodatni naponi na suzbijanju netrpeljivosti prema LGBTI osobama, jer su mnoge i dalje pod rizikom od diskriminacije i nasilja;

3.6 Rodno zasnovano nasilje

Februara 2019. godine, Ustavni sud Kosova je presudio u korist zahteva ženske poslaničke grupe da se izvrše izmene i dopune Ustava Kosova kako bi se omogućila direktna primena Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici takođe poznatog kao Istanbulska konvencija. Sud je utvrdio da bi predloženi amandman ojačao posvećenost Kosova ka zaštiti ljudskih prava.

Aprila 2019. godine, stupio je na snagu novi Krivični zakona Kosova. Zakon kategoriše porodično nasilje kao krivično delo i presuđuje da se činjenica da je krivično delo počinjeno u porodičnom odnosu treba smatrati otežavajućim faktorom. Nakon stupanja na snagu Krivičnog zakonika, osnovana je radna grupa za pripremu izmena i dopuna Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Predložene izmene i dopune zakone imaju za cilj da regulišu položaj i finansijsku održivost sigurnih kuća za žrtve porodičnog nasilja i postizanje formalnog priznavanja položaja nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici i opštinskih mehanizama za koordinaciju nasilja u porodici. Novi zakon takođe treba da proširi moć policijskih stanica da izdaju naloge za hitnu zaštitu. Uprkos naporima zagovaranja civilnog društva i međunarodnih aktera, nije pronađeno trajno rešenje za finansijsku situaciju sigurnih kuća.

Pozitivan pomak u 2019. godini bio je stvaranje baze podataka o predmetima nasilja u porodici. Relevantne institucije dužne su da ažuriraju bazu podataka potrebnim informacijama sa centralnog i lokalnog nivoa, omogućavajući tako bolji nadzor i na kraju, krivično gonjenje i presuđivanje u predmetima nasilja u porodici. Iako je kosovska policija vodila procese ubacivanja podataka u bazu podataka, druge institucije (na primer tužilaštvo, sudovi i centri za socijalni rad) i dalje zaostaju, delom zbog nedostatka obuke i odgovarajućeg softvera.

Rukovođenje predmetima rodno zasnovanog nasilja

Na policijskom nivou, primećena su značajna poboljšanja u pravilnom upućivanju navodnih predmeta seksualnog nasilja na lanac pružalaca usluga, posebno na Institut za sudsku medicinu radi blagovremenog čuvanja bioloških dokaza. Ostali aspekti ostaju problematični, kao što su nivo komunikacije i saradnje između policije i tužilaštva i nedostatak resursa, posebno dovoljno obučenog osoblja. Policija obično angažuje službenike za zastupanje žrtava i zvaničnike Centra za socijalnu zaštitu, ali joj nedostaju efikasna znanja u vezi sa upotrebom sveobuhvatnog pristupa zasnovanog na žrtvama u odnosu na žrtve koje saslušavaju, naročito kad je reč o maloletnim žrtvama. Policijskim službenicima još uvek nedostaju resursi i odgovarajuća obuka za prikupljanje tehnoloških dokaza (npr. presretanje telefonskih razgovora i razmena poruka) koji bi mogli biti ključni u istrazi predmeta rodno zasnovanog nasilja, posebno predmeta seksualnih prestupa.

Praksa izricanja kazne u predmetima nasilja u porodici

Kao što je gore pomenuto, novi Krivični zakon Kosova preduzeo je važan korak u kažnjavanju nasilja u porodici i u predviđanju otežavajućeg faktora za bilo koje krivično delo izvršeno u porodičnim odnosima. Međunarodne konvencije, poput Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), koja se primenjuje na Kosovu i Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, kao i Evropski sud za ljudska prava, ističu obavezu države da zaštiti žene i decu od rodno zasnovanog nasilja i da efikasno odvрати i kazni počinioce.

U predmetima koje je nadgledao EULEX, izrečene su dugotrajne kazne u predmetima teških ubistava, dok su u predmetima pretnji, u kojima je takođe bio prisutan element neovlašćenog posedovanja oružja, izrečene kazne zatvora od 180 dana zamenjene novčanom kaznom. U predmetima lakših telesnih povreda i napada, izrečene su uslovne kazne od 150 ili 180 dana zatvora sa rokom provere od godinu dana. Uslovna kazna izrečena je u svim slučajevima kršenja naloga za zaštitu.

Predmeti pretnji, telesnih povreda (bilo teških ili lakih) i napada bili su razmatrani i presuđeni u vezi sa čl. 248.2 novog Krivičnog zakonika, što znači kao teška krivična dela.

Kao što se može primetiti, dok su dugotrajne kazne izrečene u predmetima teškog ubistva, za druga teška krivična dela izricane su ili niske kazne, ponekad čak i ispod predviđene granice ili uslovne kazne sa minimalnim periodom provere od godinu dana, mada zakon predviđa period provere do dve godine (videti Čl. 48 (2) Krivičnog zakona). Otežavajuće okolnosti stoga nisu bile uzete u obzir ili su bile u potpunosti izbalansirane olakšavajućim faktorima, dok se detaljno obrazloženje takve presude retko pružalo, a sudovi su često koristili formulaciju “sud smatra da je kazna pravična”, bez ikakvog pominjanja, kao što je gore navedeno, koje okolnosti su razmatrane više od nekih drugih. Štaviše, treba istaći kako se u mnogim predmetima nasilja u porodici, koji uključuju i upotrebu ili posedovanje oružja, ovaj element često ne smatra otežavajućom okolnošću kao što bi trebalo da bude po Krivičnom zakonu i kada se izriče kazna zbog krivičnih dela posedovanja oružja čini se da se sudovi uglavnom još uvek odlučuju za izricanje blaže novčane kazne.

Preporuke:

- Treba preduzeti napore na usvajanju izmenjenog Zakona o zaštiti od nasilja u porodici; ovaj proces treba da razmotri predloge i komentare relevantnih aktera civilnog društva; posebnu pažnju treba posvetiti osiguranju položaja i finansijskoj održivosti sigurnih kuća;
- Sve relevantne institucije trebalo bi da daju svoj doprinos bazi podataka o predmetima nasilja u porodici kako je predviđeno; tehnički i ljudski resursi potrebni za izvršenje ovog zadatka treba da budu dostupni;
- Komunikacija i saradnja između policije i tužilaštva bi trebalo da se poboljša;

- Policija treba da bude bolje obučena i opremljena kako bi mogla da primeni sveobuhvatan pristup zasnovan na žrtvama u razgovorima sa žrtvama i da izvrši adekvatno prikupljanje tehničkih dokaza;
- Sudovi treba u potpunosti da uzmu u obzir odredbe novog Krivičnog zakona koje se odnose na nasilje u porodici; ovo se posebno odnosi na otežani faktor krivičnih dela u porodičnom okruženju i na pružanje detaljnog obrazloženja za kazne u kojima se otežani faktori ublažavaju.

Aneks I – Spisak preporuka

Aneks II – Spisak nadgledanih i navedenih predmeta

ANEKS I – SPISAK PREPORUKA

Sistemska nadgledanje

Produktivni naspram neproduktivnih pretresa

- Povećanje odgovornosti u pogledu upravljanja sudovima:
 - Sudije bi trebalo redovno da izveštavaju o broju neproduktivnih pretresa i koje su mere preduzete, ako je to primenjivo. Ukoliko mere nisu preduzete dok je to bilo moguće, treba pružiti opravdanje za to;
 - Tužiocima bi trebalo da budu odgovorni ako su oni uzrok neproduktivnog pretresa, na primer ukoliko nisu pripremljeni ili ako se ne pojave na pretresu bez razumnog opravdanja za to;
 - Sudije bi trebalo da primene kaznene i disciplinske mere koje su im raspolaganju po Zakonu o krivičnom postupku.

Određeni napredak u rešavanju predmeta visokog profila

- Sudovi treba da se pobrinu da se suđenja nepotrebno ne odgađaju.

Funkcionisanje Specijalnog Odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini

- Povećanje broja sudija u Specijalnom odeljenju na prvom stepenu i na apelacionom nivou u skladu sa zakonskim odredbama o etničkoj raznolikosti kako je predviđeno zakonom i Uredbom o organizaciji i funkcionisanju Specijalnog odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini i Apelacionom sudu;
- Zapošljavanje dodatnog pomoćnog osoblja kao što su stručni saradnici i pravni službenici;
- Postavljanje potrebne opreme za ispitivanje svedoka pod zaštitnim merama u Palati pravde u Prištini;
- Povećanje broja prevodilaca za albanski/srpski jezik.

Krivično gonjenje u predmetima terorizma

- Uzimajući u obzir brzu dodelu pravde u nadgledanim predmetima terorizma i uopštene niske / uslovne kazne, čini se da složeno i teško opterećenje upravljanja budućim potencijalnim rizicima povezanim sa povratnicima pada uglavnom na leđa policije. Ishod ovoga treba da pažljivo prate kosovske institucije vladavine prava.

Princip ponovnih suđenja u pravosudnom sistemu Kosova

- Apelacioni sud bi trebalo da bolje iskoristi mogućnost predviđenu Zakonom o krivičnom postupku Kosova da održi pretrese, izvede nove dokaze ili potvrdi postojeće kako bi pravilno utvrdio i procenio materijalnu činjenicu u cilju izbegavanja nepotrebnih poništavanja presuda i vraćanje predmeta na ponovno suđenje;

- Novi nacrt zakona o krivičnom postupku Kosova definiše postupak ponovnog suđenja kao izuzetak i da se samo koristi u specifičnim slučajevima. Ovo bi trebalo da bude dodatni podsticaj apelacionim sudovima da se uzdrže od nepotrebnog vraćanja predmeta na ponovno suđenje;
- Kvalitet presuda bi trebalo poboljšati i posebno se usredsrediti na potrebu boljeg usklađivanja dispozitiva i obrazloženja presuda.

Raspodela predmeta u postupcima ponovnog suđenja

- Sudski savet Kosova mogao bi proceniti trenutnu sudsku praksu i njene implikacije i, ako smatra potrebnim, odlučiti da donese smernice ili tumačenje ili na drugi način da preduzme neophodne pravne radnje s ciljem pružanja dosledne interpretacije i primene odgovarajućih odredbi, a istovremeno da obezbedi da se nepristrasnost i nezavisnost pravosuđa očuvaju i učvrste.

Unakrsno ispitivanje

- Sudije bi trebalo da budu upornije u zaštiti zakonske primene pravila unakrsnog ispitivanja tokom glavnih pretresa, ali mora se naglasiti da i stranke imaju i svoju odgovornost u pravilnom sprovođenju unakrsnog;
- Inicijative za poboljšanje kvaliteta unakrsnog ispitivanja na glavnim pretresima mogle bi da uključe:
 - izradu internet kurseva sa ad-hoc smernicama i praktičnim savetima u vezi sa unakrsnim ispitivanjem namenjenim pravnicima, koje je izradio Tužilački savet Kosova i/ili Advokatska komora Kosova i koji bi besplatno bili dostupni pravnicima;
 - objavljivanje priručnika o unakrsnom ispitivanju za pravnike, koji bi napisao veliki broj pravnih stručnjaka, prvenstveno onih koji su aktivno uključeni u krivična suđenja (npr. sudije, tužioci, branioci);
 - sprovođenje aktivnosti s ciljem podizanja svesti o unakrsnom ispitivanju (npr. stavljanje akcenta na unakrsno ispitivanje na pravnim fakultetima, povećanje broja ciljanih pitanja o unakrsnom ispitivanju tokom pravosudnih ispita, organizovanje simuliranih sudskih takmičenja za studente prava i mlade pravnike).

Objava krivičnih presuda u prvom stepenu

- Ishod systemske analize objave presuda naglašava potrebu za efikasnijom obukom sudija. Rasprave na profesionalnim forumima među sudijama različitih instanci takođe mogu delotvorno rešiti ovo pitanje.

Sudski pritvor

- Zahtevi tužilaštva za izricanje sudskog pritvora i odgovarajuće sudsko rešenje budu obrazloženi konkretnim činjenicama na način da okrivljeni može da razume odluku;

- U slučaju da su ispunjeni uslovi za izricanje bezbednosne mere, treba da se naloži ona mera koja je najblaža, a da sudski pritvor bude krajnja opcija;
- Važno je uzeti u obzir da su službenici Kosovske kazнено-popravne službe zatvoreni ne samo u istom objektu u kojem rade nego i u ćelijama sa zatvorenima koje su ranije čuvali. Takva situacija je potencijalno neprijateljska. Ona predstavlja rizik po bezbednost zatvorskih službenika i osim toga može da ima psihološki efekat na njih. U jednom slučaju, zatvorski službenici su čak nosili u početku i svoje službene uniforme kada su bili u pritvoru.

Oduzimanje i privremeno oduzimanje imovine

- Pokretanje sprovođenja Zakona o proširenim nadležnostima o oduzimanju imovine i češće sprovođenje mogućnosti predviđene prodaje imovine.

Tematsko nadgledanje

Korupcija

- Saradnja između policije i tužilaštva po pitanju korupcije kao i teških posebno osetljivih finansijskih krivičnih dela poput onih koji uključuju politički izložene osobe treba da se poboljša;
- Iako su mnoge istrage vođene profesionalno, složenijim finansijskim istragama koristila bi energičnija istraga. Nisu uvek istraženi svi dostupni potencijalni dokazi, kao što su ključne finansijske šeme i evidencije kompanija;
- Princip “sledi novac” bi trebalo ojačati kad se radi na istragama o pranju novca i finansijskim krivičnim delima.
- Ojačati radnu grupu za borbu protiv korupcije Kosovske policije kao ključnog igrača u oblasti otkrivanja i istrage predmeta korupcije.

Krivična dela po međunarodnom pravu

- Kosovska policija da učini napore kako bi nastavila sa istragom i analizom svih predmeta ratnih zločina kategorisanih kao visoko prioriteta;
- Saradnja između Odeljenja za ratne zločine pri SPRK-u i Kosovske policije mora da se poboljša;
- Odeljenje za ratne zločine pri SPRK-u da se proširi;
- Kosovske vlasti da se ohrabre da traže načine za unapređenje regionalne saradnje u istrazi predmeta ratnih zločina visokog prioriteta, posebno sa Srbijom, u kojoj žive mnogi osumnjičeni i svedoci.

Privatizacija i likvidacija

- Posebna komora Vrhovnog suda bi trebalo da usvoji dugoročnu strategiju o rešavanju zaostalih predmeta. Na primer, strategija bi trebalo da uspostavi kriterijum prioriteta i identifikuje resurse potrebne za rešavanje zaostalih predmeta;

- Posebna komora Vrhovnog suda da počne sa upotrebom obrazaca za bavljenje masovnim zahtevima i da imenuje pravne službenike za sprovođenje odgovarajućih pripremnih radnji.
- Treba razmotriti zapošljavanje dodatnog broja pravnih službenika kao ispomoć;
- Uslov za prijavu za radno mesto sudije Posebne komore Vrhovnog suda (osam godina iskustva kao sudija Vrhovnog suda) bi trebalo smanjiti barem privremeno da bi se privukao velik broj podobnih kandidata.

Žalbeno veće Kosovske agencije za imovinu / Imovinska prava

- Rukovodstvo suda treba da preduzme neophodne korake u cilju rešavanja problema zaostalih parničnih predmeta i problema dodeljivanja predmeta sudijama, kao i da redovno prati sve aktivnosti u predmetima;
- Parnične sudije bi trebalo da budu svesne da nerazumna dužina postupaka utiče na pravo na pošteno suđenje i da u zakonu o parničnom postupku postoje odredbe koje se mogu primeniti kako bi se smanjila dužina postupka.

Zločini iz mržnje

- Strane potpisnice Sporazuma o saradnji pri rešavanju zločina iz mržnje na Kosovu (Ministarstvo unutrašnjih poslova, Glavno tužilaštvo, Kosovska policija i Sudski savet Kosova) treba da preduzmu napore na sprovođenju odredbi i uspostavljanju mehanizama predviđenih Sporazumom kako bi se osiguralo međuinstitucionalna saradnja i koordinacija u ovoj oblasti;
- Posebno je potrebna veća svest o mogućnosti da je krivično delo motivisano mržnjom ili predrasudom;
- Incidente koji uključuju verske lokalitete, groblja i uvredljive grafite treba energičnije istraživati;
- Potrebni su dodatni naponi na suzbijanju netrpeljivosti prema LGBTI osobama, jer su mnoge i dalje u riziku od diskriminacije i nasilja;

Rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici

- Treba preduzeti napore na usvajanju izmenjenog Zakona o zaštiti od nasilja u porodici; ovaj proces treba da razmotri predloge i komentare relevantnih aktera civilnog društva; posebnu pažnju treba posvetiti osiguranju položaja i finansijskoj održivosti sigurnih kuća;
- Sve relevantne institucije trebalo bi da daju svoj doprinos bazi podataka o predmetima nasilja u porodici kako je predviđeno; tehnički i ljudski resursi potrebni za izvršenje ovog zadatka treba da budu dostupni;
- Komunikacija i saradnja između policije i tužilaštva bi trebalo da se poboljša;
- Policija treba da bude bolje obučena i opremljena kako bi mogla da primeni sveobuhvatan pristup zasnovan na žrtvama u razgovorima sa žrtvama i da izvrši adekvatno prikupljanje tehničkih dokaza;
- Sudovi treba u potpunosti da uzmu u obzir odredbe novog Krivičnog zakona koje se odnose na nasilje u porodici; ovo se posebno odnosi na otežani faktor krivičnih dela u porodičnom okruženju i na pružanje detaljnog obrazloženja za kazne u kojima se otežani faktori ublažavaju.

ANEKS II – SPISAK NADGLEDANIH I NAVEDENIH PREDMETA

Nakon što je uspostavljen 2008. godine, EULEX je dobio izvršni mandat, što znači da su EULEX-ovi međunarodni tužioci i sudije vodili istragu, krivično gonili i presuđivali u predmetima ratnih zločina, organizovanog kriminala, korupcije i drugih teških krivičnih dela. Od juna 2018. godine, EULEX više nema ovaj mandat i preneo je predmete na lokalne pravosudne organe. Predmeti pomenuti u ovom izveštaju kojima se EULEX bavio tokom izvršnog mandata, nazivaju se bivšim EULEX-ovim predmetima.

Bivši EULEX predmeti

Predmet Olympus I (PKR 610/2016), takođe poznat i kao predmet Zemljište

Dana 24. oktobra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Azema Sulje i ostalih. Radi se o 22 okrivljena (od kojih se 17 sudi jer su četvorica optuženih na slobodi, a jedan je u međuvremenu preminuo). Predmet se odnosi na nezakonito vlasništvo nad velikom količinom društvene imovine u periodu od 2006. godine do danas. Grupa je navodno uspela da registruje vlasništvo nad imovinom u njihovu korist koruptivnim radnjama koristeći osobe na ključnim položajima u sudovima, katastarskoj kancelariji i Kosovskoj agenciji za privatizaciju. Procenjena ukupna tržišna vrednost imovine je preko 25 miliona evra. Dvoje okrivljenih je u pritvoru. Od novembra 2018. godine Osnovni sud u Prištini redovno je održavao pretrese do sredine marta 2020. godine dok nisu uvedene mere u vezi sa COVID-om 19.

Predmet Grande (PKR 305/2016)

Dana 16. decembra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv grupe od 20 okrivljenih (uključujući Uke Rugovu, sina bivšeg predsednika Rugove) pred Osnovnim sudom u Prištini. Okrivljeni su optuženi za organizaciju i učešće u kriminalnoj grupi, krijumčarenje migranata i neovlašćeno vlasništvo, kontrolu ili posedovanje oružja. U stvari, u optužnici se navodi da su optuženi koristili sredstva prevare da bi iz ambasade Italije na Kosovu dobili šengenske vize za građane Kosova, čime su stekli značajnu materijalnu dobit za sebe. Predsedavajući sudija je razdvojio predmet, u julu 2019. godine, na dva odvojena, Grande I sa pet optuženih, uključujući Uke Rugovu i Grande II sa 15 optuženih. Od tada je sud redovno održavao pretrese u predmetu Grande I, sve do sredine marta 2020. godine kad su uvedene mere u vezi sa COVID-om 19. Predmet Grande II bio je prilično aktivan počev od januara 2020. do uvođenja mera u vezi sa COVID-om 19.

Predmet Bekstvo iz bolnice (PKR 685/2016)

Dana 17. novembra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv optuženih Emruša Tačija, Samija Ljuštakua i ostalih, koji su deo veće grupe okrivljenih umešanih u bekstvo iz Univerzitetske bolnice u Prištini (UKCK) u maju 2014. godine. Optužnica je dvadeset četvoricu optuženih teretila da su navodno počinili razna krivičnih dela kao što su „Bekstvo lica lišenih slobode“, „Omogućavanje bekstva lica lišenih slobode“, „Zloupotreba

službenog položaja ili ovlašćenja“, „Nezakonito puštanje na slobodu. lica lišenih slobode“, „Pružanje pomoći počiniocima nakon izvršenja krivičnih dela“, „Falsifikovanje dokumenata“, „Ometanje službenog svedočenja ili postupka“, „Zastrašivanje tokom krivičnog postupka“ i „Učešće u organizovanoj kriminalnoj grupi“. Bilo je nekoliko pokušaja održavanja prvog pretresa, ali su oni odloženi, u nekima od njih zbog navodnih zdravstvenih problema ključnog glavnog Samija Ljuštakua. Četvrti pokušaj je uspeo i prvi pretres je održan dana 06.12.2017. godine. Zahtev okrivljenih za odbacivanje optužnice nije uspeo i Apelacioni sud je potvrdio optužnicu dana 15.06.2018. i vratio je Osnovnom sudu u Prištini za glavni pretres. Tokom suđenja, krajem 2019. godine, okrivljena Mirvete Hasani, supruga Samija Ljuštakua, izjasnila se krivom za delo „Olakšavanje bekstva lica lišenih slobode u saizvršilaštvu“ i osuđena je na šest meseci zatvora, koji je potom preinačen u novčanu kaznu od 3.500 evra kao deo sporazuma o priznanju krivice. Dana 20.02.2020, sud je, u nameri da ubrza postupak, odlučio da prekine postupak protiv šestorice optuženih (Rustem Rukoli, Fatmir Mjaku, Redžep Šota, Skender Tahiri, Šeremet Jašari i Bajram Dibrani) u vezi sa tačkama zastrašivanja svedoka. U ovom predmetu krivično delo „Bekstvo lica lišenih slobode“ za trojicu glavnih okrivljenih (Sami Ljuštaku, Sahit Jašari i Ismet Hadža) zastareva dana 23. maja 2020. godine.

Predmet Olimpija (PKR 236/2017)

Dana 21.07.2017. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Aljbana Dezdarija (u pritvoru od 07.07.2017.) i Bedrija Krasnićija (koji izdržava kaznu u drugom predmetu) optužujući ih za teško ubistvo. Oni su navodno učestvovali u ubistvu jednog UNMIK i jednog kosovskog policajca u martu 2004. godine u Podujevu sa ostala četiri počinioca, uključujući svedoka Škumbina Mehmetija, koji je 9. novembra 2007. već osuđen na drugom suđenju za ovo ubistvo na 30 godine zatvora. Od aprila 2019. godine sud je redovno održavao pretrese do uvođenja mera u vezi sa COVID-om 19 sredinom marta 2020. Od tada je predmet neaktivan.

Predmet Gradski klub (P 100/2018)

Dana 21.07.2017. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv Granita Eljšanija (u pritvoru od oktobra 2016. godine) pred Osnovnim sudom u Peći. Optužen je da je u januaru 2010. godine u gradskom klubu u Peći ubio jednu i povredio dve osobe, među kojima i stvarnu metu Valjdeta Keljmendija. Ovaj napad se smatrao povezanim sa krvnom osvetom između porodica Eljšani i Keljmendi koja je trajala 15 godina i tokom koje je ubijeno oko dvadesetak lica iz obe porodice.

Dana 30.05.2018. godine, Osnovni sud u Peći (P 253/2016) osudio je okrivljenog na ukupnu kaznu od 25 godina zatvora za teško ubistvo, pokušaj teškog ubistva, izazivanje opšte opasnosti i nezakonito posedovanje i upotrebu oružja. Optuženi se žalio na presudu i Apelacioni sud (PAKR 434/2018) je 16. oktobra 2018. godine poništio prvostepenu presudu. Ponovljeno suđenje započelo je u januaru 2019. Od tada je sud redovno održavao pretrese do uvođenja mera u vezi sa COVID-om 19 sredinom marta 2020.

Predmet Emin Krasnići (PKR 591/2016)

Dana 28.06.2011. godine, tilaštvo je podiglo optužnicu pred Okružnim sudom u Prizrenu (P 176/2011) protiv okrivljenih Emina, Durima, Berata, Astrita i Hazira Krasnići. Optuženi su za učešće u pucnjavi sa članovima porodice Ljimaj u restoranu, tokom koje su navodno povredili Azema i Iljira Ljimaja i ubili Skendera Ljimaja. Dana 13.08.2012. godine, mešovito veće sastavljeno od jednog lokalnog i dvoje EULEX-ovih sudija proglasilo je sve optužene krivim i osudilo Emina Krasnićija na 23 godine zatvora, Berata Krasnićija na 7,5 godina zatvora, dok su Astrit Krasnići i Hazir Krasnići osuđeni na po 2 godine zatvora, a Durim Krasnići na godinu dana. Dana 24. oktobra 2013. godine, Apelacioni sud je poništio presudu i naložio da se pritvor nastavi samo za Emina i Berata Krasnićija. Ponovljeno suđenje započelo je 06.02.2014. (P 372/2013). U ovom prvom ponovljenom suđenju, Osnovni sud u Prizrenu, 21. aprila 2016. godine, proglasio je Emina Krasnićija krivim za “teško ubistvo” i osudio ga na 22 godine zatvora, dok je Hazir Krasnići osuđen na pet godina zatvora zbog “pomaganja u teškom ubistvu”. Berat Krasnići osuđen je na tri godine zbog krivičnog dela “teške telesne povrede” i “neovlašćeno vlasništvo, posedovanje i kontrola vatrenog oružja”. Druga dvojica optuženih su oslobođena. Nakon žalbe okrivljenih, slučaj je vraćen i drugo ponovno suđenje započelo je 14.12.2018. godine. Glavni optuženi, Emin Krasnići nalazi se u pritvoru više od osam godina, što izaziva zabrinutost u vezi sa pravima okrivljenog. U martu 2019. godine sud je odbio njegov zahtev za ukidanje pritvora i njegovu zamenu jemstvom u iznosu od 100.000 evra kao i kućnim pritvorom. U vezi ovog predmeta nije održan nijedan pretres otkako je sud naložio novo veštačenje u aprilu 2019. godine.

Predmet Naser Keljendi (PKR 32/2019)

Dana 04.07.2014. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Nasera Keljendija za “organizovani kriminal”, “teško ubistvo”, “neovlašćeno držanje, distribuciju ili prodaju opojnih droga” i “neovlašćenu proizvodnju i preradu opojnih droga”. Dana 01.02.2018. godine, sud je okrivljenog proglasio krivim za krivično delo “neovlašćeno držanje, distribucija ili prodaja opojnih droga” i osudio ga na 6 godina zatvora i oslobodio ga svih ostalih optužbi. Obe strane su se žalile na presudu. Dana 02.08.2018. godine, Apelacioni sud je poslao predmet na ponovno suđenje ograničen na krivično delo “neovlašćeno držanje, distribucija ili prodaja opojnih droga”, potvrdio oslobađajuću presudu Osnovnog suda po ostalim optužbama i naložio ukidanje pritvora Naseru Keljendiju. Dana 06.11.2019, više od godinu dana nakon ove odluke Apelacionog suda, prvo saslušanje ponovljenog postupka održano je drugim pretersom dana 29.12.2019. godine. Glavni problem za nastavak predmeta je što nema službenog odgovora iz Bosne i Hercegovine u vezi s mogućnošću saslušanja zaštićenog svedoka.

Predmet Olympus II (PKR 611/2016)

Dana 24.10.2016. godine, tužilaštvo je podiglo dve optužnice pred Osnovnim sudom u Prištini u vezi sa predmetima Olympus I i Olympus II u vezi sa navodnom velikom organizovanom kriminalnom grupom koja je protivzakonito stekla vlasništvo nad velikom količinom društvene imovine u periodu od 2006. do 2016. Optužnice za predmet Olympus II protiv optuženih Bakija Abdulahua, Halji Hisenija i ostalih 15 optuženih ograničene su na “pranje novca”. Sud je dana 03.02.2020. godine pokušao da održi prvi pretres, ali zakonski uslovi nisu bili ispunjeni zbog

odsustva pet optuženih, od kojih jedan navodno živi u inostranstvu. Pretres koji je trebalo da se održi dana 17.03.2020. je odložen zbog pandemije.

Predmet Zemljište 4 (PKR 130/2016)

Dana 24. oktobra 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv 24 osobe, uključujući sudije. Predmet se odnosi na nezakonito sticanje vlasništva nad velikom količinom zemljišta u društvenom vlasništvu. Optužbe su organizovani kriminal, pranje novca, donošenje nezakonitih sudskih odluka i zloupotreba službenog položaja u vezi sa preregistracijom zemljišta u društvenom vlasništvu. Dana 26.10.2017. godine, održano je prvo ročište nakon čega su usledila još dva u aprilu i maju 2019. Predmet je sada u fazi glavnog pretresa, međutim do danas nije zakazan nijedan pretres.

Predmet Medikus (PKR 315/2018)

Dana 15.10.2010. godine, tužilaštvo je podiglo dve optužnice pred Osnovnim sudom u Prištini (spojene u jedinstvenu u novembru 2010. godine) protiv sedam osoba zbog trgovine ljudskim organima, organizovanog kriminala i drugih teških krivičnih dela. Optužnica tvrdi da su se tokom 2008. godine na klinici Medikus dogodile desetine nelegalnih transplantacija bubrega. Glavni optuženi bili su urolog Ljutfi Derviši, koji je posedovao kliniku i njegov sin Arban Derviši, koji je njome upravljao. Dana 29.04.2013. godine, Osnovni sud u Prištini (EULEX većinsko veće, odnosno većina sudija u tom veću bile su međunarodne sudije EULEX-a) proglasio je optužene krivim za trgovinu ljudima i organizovani kriminal i osudio ih na kaznu zatvora u trajanju od osam godina (Ljutfi Derviši) i sedam godina i tri meseca (Arban Derviši). Drugi okrivljeni u ovom predmetu, Sokolj Hajdini, glavni anesteziolog klinike, osuđen je na zatvorsku kaznu u trajanju od tri godine. Dana 06.11.2015. godine, Apelacioni sud (EULEX većinsko veće) potvrdio je presudu.

Dana 08.03.2016. godine, Arban Derviši i dana 05.04.2016. godine, Ljutfi Derviši podneli su zahteve za zaštitu zakonitosti protiv presude Apelacionog suda. Dana 07.03.2016. godine, Sokolj Hajdini je takođe podneo žalbu na presudu istog Apelacionog suda.

Dana 20. septembra 2016. godine, Vrhovni sud (EULEX većinsko veće) oslobodio je optuženog Sokolja Hajdinija za optužbe za organizovani kriminal i proglasio ga krivim za krivično delo teška telesna povreda. Dana 15.12.2016. godine, Vrhovni sud je sa većem koje je sada sastavljeno od većine lokalnih sudija, doneo odluku o zahtevima za zaštitu zakonitosti koje su podneli Arban i Ljutfi Derviši, glasovima dva prema jedan, sa dvojicom kosovskih sudija u većini, a EULEX sudija je bio protiv. Njihova odluka poništila je osuđujuće presude u vezi sa Ljutfijem i Arbanom Derviši i Sokoljom Hajdinijem i vratila predmet Osnovnom sudu na ponovno suđenje. Ostali optuženi su ili oslobođeni ili su optužbe odbačene (presuda Apelacionog suda od 06.11.2015.) Osnovni sud u Prištini je dana 11. januara 2017. godine odredio pritvor Ljutfiju Dervišiju i izdao međunarodnu poternicu protiv Arbana Dervišija, koji je bio na slobodi.

Dana 24.05.2018. godine, Osnovni sud u Prištini (EULEX većinsko veće) proglasio je Ljutfija Dervišija krivim za trgovinu ljudima i organizovani kriminal i izrekao kaznu od sedam godina

i šest meseci, novčanu kaznu od 8.000 evra i zabranu obavljanja profesije urologa u periodu od dve godine počev od dana izvršenja zatvorske kazne. Sokolj Hajdini proglašen je krivim za teške telesne povrede i osuđen na godinu dana zatvora.

Dana 06.11.2018. godine, Apelacioni sud (u sastavu sve lokalne sudije), odlučujući o žalbama okrivljenih Ljutfija Dervišija i Sokolja Hajdinija protiv presude Osnovnog suda u Prištini (PKR 11/2017) od 24.05.2018, poništio je presudu i poslao predmet na ponovno suđenje. Sud je, međutim, presudio da je Ljutfi Derviši morao da ostane u pritvoru jer osnova za to nije prestala da postoji. Presuda Sokolju Hajdiniju poništena je pošto je krivično delo u potpunosti zastarelo. Arban Derviši, koji se skrivao van Kosova, postigao je sporazum sa vlastima tokom 2019. godine, kad se vratio na Kosovo, a zauzvrat je međunarodna poternica za njim obustavljena.

Trenutno je u predmet u drugom postupku pred Osnovnim sudom u Prištini protiv optuženih Ljutfija i Arbana Dervišija. Sledeći pretres zakazan je za 27.10.2020.

Predmet Tuareg (P 176/2015)

Dana 23. oktobra 2015. Godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Mitrovici protiv trojice braće Aljberta, Mentora i Arianita Bećiri i Vesata Imerija, tereteći ih za utaju poreza u iznosu od oko 1,69 miliona evra. Između 2011. i 2012. godine, braća vlasnici preduzeća NTP Oil Kosova, navodno su Poreskoj upravi dostavili lažne podatke u vezi sa prihodima koji su ostvareni njihovim poslovanjem, kako bi delimično ili u potpunosti izbegli plaćanje poreza, naknada ili doprinosa predviđenih zakonom. U tom kontekstu, sva četvorica optuženih navodno su bila umešana u pranje novca. Ovaj predmet je neaktivan od jula 2017. godine, nakon što je Osnovni sud odbio zahtev stranaka za odbacivanje optužnice.

Predmet KEK (PKR 18/2015)

Dana 10.01.2015. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv sedam optuženih, uključujući bivšeg gradonačelnika Srbice Samija Ljuštakua. Okrivljeni su optuženi za krivično delo "zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja", "prevara", "falsifikovanje dokumenata" i "sklapanje štetnih ugovora". Navodno izvršenje pomenutih krivičnih dela dovelo je do nezakonite dodele ponuđenih usluga kompaniji povezanoj sa Samijem Ljuštaku nanoseći tako KEK-u ukupnu štetu od 6.182.609,76 evra. Glavni pretres je u velikoj meri odlagan zbog odsustva Samija Ljuštakua navodno iz medicinskih razloga. Dana 20.05.2019. godine, pretresno veće objavilo je presudu, oslobađajući sve optužene optužbi koje su protiv njih podnete. Dana 30.09.2019. godine, tužilaštvo se žalilo na odluku Osnovnog suda. Odluka Apelacionog suda još uvek se čeka.

Bivši EULEX predmeti ratnih zločina

Predmet Drenica I (PKR 74/2018)

Dana 06.11.2013. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Mitrovici protiv sedam optuženih koji su se teretili da su počinili ratni zločin protiv civilnog stanovništva u periodu od juna do septembra 1998. godine u vezi sa pritvorskim centrom OVK-a Likovac u Srbici. Dana 27.05.2015. godine, prvostepeni sud je oslobodio optužene Sabita Gecija, Ismeta Hadžu,

Sahita Jašarija i Avnija Zabeljija, što je Apelacioni sud potvrdio u drugom stepenu 15.09.2016. godine. Sami Ljuštaku proglašen je krivim u prvostepenoj presudi za teško ubistvo i komandnu odgovornost za kršenje telesnog integriteta i zdravlja neidentifikovanog broja civila i žalio se na ovu presudu. Oslobođen je za optužbu za ubistvo u drugom stepenu odnosno pomenutom presudom Apelacionog suda od 15.09.2016. Kasnije je, zajedno sa Sulejmanom Seljimijem, takođe oslobođen po preostaloj tački "komandne odgovornosti" presudom Vrhovnog suda od 03.07.2017. godine, nakon čega je pušten. Ta presuda Vrhovnog suda u predmetu Drenica I potvrdila je osuđujuću presudu Apelacionog suda od 15.09.2016. godine Jahiru Demaku (koji je u prvom stepenu oslobođen, ali je nakon žalbe tužilaštva Apelacioni sud proglasio krivim) i Sulejmanu Seljimiju za "kršenje telesnog integriteta i zdravlja" neidentifikovanog muškarca sa područja Šipolja u Mitrovici višestrukim prebijanjem. Dana 11.06.2018. godine, Vrhovni sud je poslao predmet na ponovno suđenje Osnovnom sudu u Mitrovici (nakon što je presudom Ustavnog suda od 07.06.2018. godine ukinuta presuda Vrhovnog suda od 19.07.2017. godine u vezi sa predmetom Drenica II i poslala ga na ponovno razmatranje), obojica osuđenih oslobođeni su izdržavanja kazne. Međutim, i Jahir Demaku i Sulejman Seljimi ostali su u zatvoru na izdržavanju kazne izrečene u vezi sa presudom Drenica II, sve dok nisu uslovno pušteni odlukama Veća za uslovno puštanje od 24.10.2018. i 25.01.2019. godine. Nakon otvaranja Specijalnog odeljenja pri Osnovnom sudu u Prištini, Osnovni sud u Mitrovici poslao je predmet Specijalnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini, smatrajući da više nije u njegovoj nadležnosti. U aprilu 2019. godine, Specijalno odeljenje vratilo je predmet Osnovnom sudu u Mitrovici, uz argument da je Osnovni sud u Mitrovici već započeo presudu u ovom predmetu i da bi zbog toga trebalo da ga dovrši. Dana 06.11.2019. godine, imenovana su dva člana sudskog veća u Osnovnom sudu u Mitrovici, ali je prvo ročište zakazano za 26.12.2019 odloženo za 25.03.2020, na zahtev tužioca. Zbog ograničenja u vezi sa pandemijom, ročište nije održano 25. marta.

Predmet Zlatan Krstić/Destan Šabanaj (PPS 17/2019)

U decembru 2019. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini po više tačaka protiv Zlatana Krstića i Destana Šabanaja, obojice pripadnika srpske policije tokom rata na Kosovu. Zlatan Krstić optužen je za kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava (Ženevska konvencija). Tvrdilo se da je 26. marta 1999. godine u selu u opštini Uroševac, svesno i sa namerom, delujući u skladu sa planom i naredbama svojih pretpostavljenih, direktno učestvovao u napadu na civilno stanovništvo. Okrivljeni je navodno učestvovao u teškom zlostavljanju članova porodice Nuha, silom ih udaljio iz kuće, nečovečno postupao, učestvovao u nezakonitom i namernom uništavanju imovine porodice, iseljenju 15 članova porodice i u uzimanju četiri osobe kao talaca i značajno je doprineo njihovom okrutnom postupanju, maltretiranju, mučenju, sakaćenju i na kraju ubijanju. Destan Šabanaj optužen je za kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava protiv civila. Dana 01.04.1999. godine, on je navodno naredio da se tela žrtava rata sahranjuju bez dostojanstva i kršeći ratna pravila naređujući drugim pripadnicima policije da tela premeste iz prištinske mrtvačnice i prebace ih u neobeleženu masovnu grobnicu.

Osnovni sud u Prištini je potvrdio optužnicu i prvostepeno suđenje je trenutno u fazi ispitivanja svedoka.

Predmet Nenad Arsić (PPS 01/2016)

U decembru 2019. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Nenada Arsića tereteći ga da je vršio ratne zločine protiv civilnog stanovništva dok je služio kao pripadnik srpske policije tokom rata na Kosovu. Dana 21.05.1999. godine, optuženi je navodno učestvovao u operaciji protiv civila, namerno postupao nehumano i povredio fizički i mentalni integritet i dobrobit Jakupa i Skendera Šalje tako što ih je tukao čvrstim alatima i nanosio im teške telesne povrede, vređajući i ponižavajući Jakupa Šalju i podvrgavajući ga nečovečnom postupanju.

Osnovni sud u Prištini je potvrdio optužnicu i prvostepeno suđenje je trenutno u fazi ispitivanja svedoka.

Predmet Goran Stanišić (PPS 14/2018)

U februaru 2020. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Gorana Stanišića tereteći ga za ratne zločine počinjene tokom rata na Kosovu protiv civilnog stanovništva. U aprilu 1999. godine, optuženi je navodno učestvovao u napadu širokih razmera srpske policije, vojnih i paravojnih snaga na dva sela u opštini Lipljan i učestvovao u deportaciji i ubijanju civila.

Osnovni sud u Prištini je potvrdio optužnicu i prvostepeno suđenje je trenutno u fazi ispitivanja svedoka.

Predmet Darko Tasić (PKR 35/2018)

Dana 26. aprila 2018. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv Darka Tasića pred Osnovnim sudom u Prizrenu. Optužbe se odnose na dva incidenta u martu 1999. godine, u kojima je optuženi navodno učestvovao u pljački, krađi i uništavanju imovine, teškim napadima i okrutnosti u selu u opštini Prizren i dva dana kasnije počinio krivično delo skrnavljenje beživotnih tela. Optuženi je služio u jugoslovenskoj policiji i navodno je zločine počinio u saizvršilaštvu sa drugima.

Dana 22. juna 2020. godine, prvostepeni sud je objavio presudu i izrekao kaznu od 22 godine zatvora, koja premašuje maksimum propisan zakonom. Pismena presuda nije pružila potrebno obrazloženje za ovaj prekoračenje. Optuženi se žalio na ovu presudu Apelacionom sudu, za koji se očekuje da ublaži kaznu ili da predmet vrati Osnovnom sudu na ponovno suđenje.

Predmet Remzi Šalja (P 181/2016), poznat i kao “Predmet Crvena jabuka”

U oktobru 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prizrenu protiv Remzija Šalje zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Optuženi je bio član OVK-a i navodno je, zajedno sa još 5-6 neidentifikovanih pripadnika OVK-a, kidnapovao i ubio Hadžija Pertešija 26. juna 1998. godine.

Dana 03.07.2019. godine, sud je okrivljenog proglasio krivim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio na 14 godina zatvora. Protiv ove presude optuženi se žalio Apelacionom sudu.

Dana 26. novembra 2019. godine, Apelacioni sud je delimično usvojio žalbu i preinačio prvostepenu presudu i osudio okrivljenog na 10 godina zatvora zbog počinjenog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Drugi deo presude ostao je nepromenjen, dok je žalba oštećenog odbijena kao neosnovana.

Pravni savetnik okrivljenog podneo je zahtev za zaštitu zakonitosti protiv ove presude na osnovu kršenja krivičnog zakona i bitnih povreda odredaba krivičnog postupka. Dana 02.03.2020. godine, Vrhovni sud je sledio zahtev i poništio obe presude i vratio predmet na ponovno suđenje u Osnovni sud u Prizrenu, gde je suđenje trenutno u toku.

Predmeti koji nisu EULEX-ovi

Predmet Gani Rama i Palj Ljekaj (PKR 64/2018)

Dana 26. maja 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv Ganija Rame pred Osnovnim sudom u Đakovici. U svojstvu službenog lica opštine Đakovica tokom perioda 2008-2012, optuženi je navodno prekoračio svoja službena ovlašćenja u vezi sa subvencijama i nabavkama u svoju ili tuđu korist, čime je naneo štetu opštini budžet u ukupnom iznosu od 218.956,67 evra. Dana 13.02.2017. godine, Osnovni sud je oslobodio optuženog na osnovu toga što nije bilo moguće dokazati da je počinio krivično delo za koje je optužen. Tužilaštvo se žalilo na ovu odluku i Apelacioni sud je vratio predmet na ponovno suđenje Osnovnom sudu. Dana 09.02.2018. godine, Osnovni sud u Đakovici ponovo je oslobodio optuženog, po istim osnovama kao i u prvom suđenju. Tužilaštvo se ponovo žalilo i Apelacioni sud je dana 01.11.2018. godine, usvojio žalbu i vratio predmet Osnovnom sudu na drugo suđenje, obrazlažući da je prvostepeni sud svoju presudu u potpunosti zasnovao na mišljenju finansijskog veštaka, koji nije pružio jasno i konkretno mišljenje u vezi sa položajem i ovlašćenjima okrivljenog u vreme kada su počinjena navodna krivična dela. Dana 07.11.2019. godine, započelo je drugo ponovno suđenje u Osnovnom sudu u Đakovici, nakon što je sud spojio predmet sa predmetom protiv bivšeg gradonačelnika Đakovice Palja Ljekaja i ostalih (PKR 16/2018), koji su takođe uglavnom optuženi za krivično delo zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja. Od početka ovog novog spojenog suđenja održani su redovni pretresi dok uvođenja mera u vezi sa COVID-om 19 sredinom marta 2020. godine.

Predmet Veterani (PKR 230/2018)

U septembru 2018. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv 12 lica u predmetu koji je u javnosti poznat kao "Veterani", pod optužbom za zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja. Optuženi su bili Agim Čeku, Nuredin Ljuštaku, Sadik Halitjaga, Škumbin Demalijaj, Čel Gaši, Šukri Buja, Ahmet Daku, Rustem Beriša, Faik Fazljiu, Smajlj Eljezaj, Fadilj Šurdaj i Džavit Jašari. Oni su optuženi da su za oko 20.000 lica omogućili da dobiju boračke penzije na osnovu lažnih tvrdnji o članstvu u OVK-u, nanoseći štetu kosovskom budžetu u iznosu od 68.153.533,14 evra. Tužilac Eljez Bljakaj koji je sastavio optužnicu, pobegao je sa Kosova u avgustu 2018. godine, navodno zbog primljenih pretnji. Glavni pretres je u toku, ali je nekoliko sudskih pretresa otkazano zbog pandemije.

Predmet Pronto (PKR 90/2018)

Dana 06.04. 2018. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini pod optužbom za “kršenje jednakog statusa građana i stanovnika Kosova” protiv 11 optuženih, uključujući neke visoke zvaničnike, kao što su bivši poslanici Skupštine Kosova Adem Grabovci i Zenun Pajaziti i bivši ministar Besim Bećaj. Prvi pretres je održan je dana 15.11.2018. godine. Dana 31. maja 2019. godine, Apelacioni sud je optužnicu, nakon što su svi okrivljeni podneli žalbe. Tokom sudskog postupka došlo je do brojnih sukoba između tužioca i predsedavajućeg sudije. Poslednji pretres za završnim rečima održan je dana 30.12.2019. godine i 03.01.2020. godine, svi optuženi su oslobođeni, jer je sud smatrao da nije dokazano da su optuženi počinili dela za koja su optuženi. Tužilaštvo se žalilo na presudu u martu 2020. godine.

Predmet Oko naroda (PKR 46/2018)

Dana 27.02.2018. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Sadrija Ramabaje, Murata Jašarija, Ragipa Salove, Avnija Lumnice, Sabita Beriše, Bedžeta Luže, Halima Halimija, Bajruša Konjuše, Lirije Luže i Redžepa Toplane. Oni su optuženi za odmazdu, pripremu terorističkih ili krivičnih dela protiv ustavnog poretka i bezbednosti Republike Kosovo, za pokušaj teškog ubistva i druga krivična dela. Ova grupa je navodno izdala spisak kosovskih Albanaca koji bi trebalo da budu pogubljeni kao izdajnici. Bivši komunistički zvaničnik visokog nivoa Azem Vlasi, preživeo je pokušaj atentata koji je na njega pokušao navodni član grupe Murat Jašari marta 2017. godine. Trojica optuženih su u pritvoru, dok je jedan u kućnom pritvoru. Optuženi Jašari je u pritvoru u medicinskoj ustanovi zbog svoje teške mentalne bolesti. U januaru 2020. godine svi optuženi, osim dvojice, proglašeni su krivima. Ključni optuženi dobili su sledeće kazne zatvora: Avni Lumnica 12 godina; Sadri Ramabaja 5 godina; Murat Jašari 10 godina. Prvostepeno suđenje je završeno, dok je u toku žalbeni postupak po žalbama okrivljenih koje je Osnovni sud proglasio krivim.

Predmet 3 % (P 2022/2017)

Dana 28.4.2017. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv Bujara Bukošija, Nasera Osmanija i Atdea Gašija. Optuženi su navodno proneverili novac povezan sa budžetom u vezi sa “donacijama od 3%” (dobrovoljni prilog, uglavnom kosovskih dijaspore u znak podrške Kosovu tokom 1990-ih) za Kosovo tokom perioda 2006-2015. godine, (Bujar Bukošij navodno oko 91.000 evra, Naser Osmani i Atde Gaši zajedno približno navodno 154.000 evra). Dana 30.11.2018. godine, na zahtev suda tužilaštvo je izmenilo optužnicu iznoseći dalja pojašnjenja u vezi sa činjenicama koje se tiču Bujara Bukošija. Predmet protiv Bujara Bukošija tada je odvojen zbog ozbiljnog zdravstvenog stanja, jer se nalazi na lečenju u inostranstvu. Dana 03.12.2018. godine, sud je odbacio zahtev Nasera Osmanija i Atdea Gašija za odbacivanje optužnice. Dana 07.01.2019., Apelacioni sud je odbacio njihove žalbe. Dana 15.08.2019. godine, suđenje je počelo održavanjem redovnih pretresa do kraja do kraja oktobra 2019. godine, otkada nije održavano, jer je naloženo veštačenje u toku.

Predmet Transport (PKR 147/2016)

Dana 30.11.2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Mitrovici protiv 21 okrivljenog optuženog za vođstvo i učešće u organizovanoj kriminalnoj grupi, izbegavajući plaćanje obaveznih carinskih taksi, šverc robe (uglavnom goriva i cigareta između Kosova i Srbije), zabranjenu trgovinu i utaju poreza, sve u saizvršilaštvu. Sedam optuženih od 21 takođe je optuženo za ilegalno posedovanje oružja. Neki optuženi su vlasnici benzinskih pumpi na severu Kosova. Glavni pretres započeo je sredinom 2018. godine. Od tada je bilo velikih odlaganja. Naložen je novi izveštaj veštačenja kako bi se utvrdio iznos štete za državni budžet. Trenutno je glavni pretres u fazi izvođenja dokaza.

Predmet Palj Ljekaj (P 4668/2018)

Dana 22.02.2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Palja Ljekaja i još pet optuženih za krivično delo neovlašćeno držanje / upotreba oružja i ometavanje službenih lica u vršenju njihovih dužnosti. Optužbe se tiču upotrebe suzavca tokom plenarnih sednica Skupštine Kosova i naknadnog ometanja službenih lica u obavljanju dužnosti u Skupštini 14.12.2015. godine. Predmet je kasnije prebačen iz Odeljenja za teška krivična dela (bivši PKR 108/2016) u Osnovni sudu u Opšte odeljenje (P 4668/2018) i do sada nije bilo nikakvih aktivnosti.

Predmet Frašer Krasnići i ostali (PKR 70/2018), poznat i kao predmet Suzavac

U decembru 2016. godine, tužilaštvo je podiglo optužnicu pred Osnovnim sudom u Prištini protiv Frašra Krasnićija, Atdea Arifija, Egzona Haljitija i Adee Batuše. Oni su optuženi za terorizam u vezi sa napadom na Skupštinu Kosova raketnim bacačem dana 04.08.2016. godine, koji je naneo štetu zgradi i automobilima parkiranim u blizini. Dana 17. novembra 2017. godine, sud je optužene proglasio krivim za saizvršilaštvo krivičnog dela terorizam i osudio ih na kaznu zatvora u rasponu od dve do osam godina. Po žalbi svih strana (i okrivljenih i tužilaštva), Apelacioni sud je dana 26. februara 2018. godine poništio presudu i vratio predmet na ponovno suđenje. Dana 04.03.2020. godine, prvi pretres ponovljenog suđenja u ovom predmetu je morao biti odmah odložen pošto je branilac Tom Gaši zatražio razrešenje predsedavajućeg sudije, tvrdeći da je bio pristrasan. Ovo je uglavnom obrazložio pozivanjem na prvostepenu presudu, tokom koje predsedavajući sudija navodno "namerno ili slučajno" nije uzeo u obzir oslobađajuće dokaze. Nedelju dana kasnije, predsednik Osnovnog suda odbio je taj zahtev. Predmet sada čeka novi početak.

 www.eulex-kosovo.eu

 [@eulex.kosovo](https://www.facebook.com/eulex.kosovo)

 [@eulexkosovo](https://twitter.com/eulexkosovo)

 [eulexkosovo](https://www.youtube.com/eulexkosovo)